

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnak.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és czétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

A theologusok képzése kérdéséhez.

II.

Dr. Gidófalvy tehát első cikkünkben ismertett felolvasásában a theologiai iskolákat is megemlíti, mint olyanokat, a melyek önképzőköreinek olyan irányba kellene terelniük a magok munkásságát, hogy az általa megjelölt közgazdasági és társadalmi kérdésekkel foglalkozzanak azok.

Hogy a felolvasó ezt miniszteri leirat, vagy rendelet által gondolja kivihetőnek, az most egyáltalában nem tartozik reánk, azzal teljesen fölösleges volna foglalkoznunk.

Vegyük tehát fontolóra az eszmét, minden mellékvonatkozásától függetlenül. Vegyük azt fontolóra hittanhallgatóink gyakorlati képzése szempontjából.

Nem is tudom már hirtelen, melyik könyvemben olvastam azt a mosolyra indító dolgot, hogy egy fiatal káplán e kérdést intézte hallgatóihoz: „elültettétek már a rozst?”

Ugy van az csakugyan, hogy egyik-másik ifjú emberünk a gyakorlati élet, a tulajdonképeni élet, a való lét dolgainak mindennemű ismerete nélkül száll ki a küzdelmi tere, s egyáltalában tájékozatlan minden olyan kérdésben, a mi az ő hallgatóit ehhez a földhöz köti. Pedig végre is a föld a mi létünk eleme, s csak hitünk szemeivel látjuk azt a magasabb világot, melyhez elég az elvont tudás szemlélő, eszmélő ereje is.

Megtanulják ezek a mi ilyen ifjú embereink a gyakorlati theologia összes tudományait, s szent lelkesedéssel szánják el magokat a szoros értelemben vett lelkipásztorkodás teendőinek végezésére is, de tétlenül hanyatlik alá karjuk, megáll az eszköz ott, hol a tulajdonképeni élet kérdései tolnak eléjük, mert ezekről nem hallottak semmit, nem is tudnak semmit, mert

ezekre az iskola nem készítette el őket. Főként ha nincs meg bennök az ilyen dolgok iránt való fogékonyság, mint vakok botorkálnak olyanok között, kik benne születvén és élvén, látva-látják, jól ismerik ezeket a dolgokat.

És pedig ez rendkívül nagy fogyatkozás ám egy lelkészben!

Mennyivel többre nézné, — főként falusi helyekről mondhatjuk ezt, — mennyivel többre nézné a lelkészt gyülekezete, ha megvolna közöttük minden tekintetben az a kapocs, mely a szívet a szívhez, a lelkét a lélekhez, a gondolatot a gondolathoz úgy fűzi, hogy az egyik folytatása legyen a másiknak, hogy az egyiknek gyöngesége támaszt találjon a másiknak abban az erejében, melyet a magasabb képzettség még akkor is biztosít, ha a kéz elvégezni nem képes is azt, a mit a fej tud.

Ha valaha szükséges volt, most vált ellenmondhatatlanul szükségessé, hogy lelkészeink gyülekezeteiknek valódi lelkipásztoraivá, híveiknek minden téren vezetőivé, a lélek, a szív, a gondolat, az érzelem, az akarat, a cselekedet birodalmának világító oszlopaivá igyekezzenek lenni, kiki abban a kis országban, a hova őt Isten keze örül állítja. Az élet tengerének hullámai mindenfelől csapdossák a hajót, a melynek mi vagyunk a kormányosai. Ébren kell lennünk szüntelenül, a kormányon kell tartanunk folyton kezünket, mert különben velünk együtt elmerül a gondjainkra bízott hajó.

A socialismus mindbátrabban emeli fejét közöttünk, s ma már nemcsak az iparosok közül hangoztatják sokan a socialdemokratia eszméit, de az agrár-socialismus is terjedőben van. Mintha az anyaföld elvesztette volna azt az ő korábbi vonzóerejét, mely hozzája kötötte a rajta dolgozó, az őt mivelő földfiának szárnyai röp-tét, vágyait és reménységeit. A földművelő nép

valláserkölcsei conservativismusa mintha tünöfélben volna.

Nos hát ilyen körülmények között lehet-e valami fontosabbat gondolni, minthogy a theologus, a leendő lelkész, igenis, már a theologiai akadémián foglalkozzék, ismerkedjék meg olyan fogalmakkal, olyan eszmékkel, melyekkel jövődö élethivatása munkaterén lépten-nyomon találkozik, melyek az ő gyülekezete tagjainak legszorosabban vett életéhez tartoznak, vagy a melyek az élet nemesítésére, könnyítésére hivatják. Tanulja meg a jövődö idők lelkésze már a theologiai iskolában azt, hogy miképen lehet ő egyes jó intézmények felkarolása, azok eszméinek terjesztése, a nép életébe való bevitele által olyan social-reformátor, ki magasabb szempontból tudván bírálgatni a közvélemény hullámai által fölvert és sokszor sok szennyet is magával hordó eszméket: valódi jóltevője leszen az ő népének, s világosságban járó vezére a sötét-ségben bolyongva tévelygő embereknek.

Oh igen, végtelenül fontos dolog volna az, ha a mi theologusaink már benn az iskolában megismerhetnék azokat a közgazdasági és socialis eszméket és intézményeket, melyeket Dr. Gidófalvy emleget általunk ismertetett fe'olvasásában.

Ma a minden áron való szakszerűségre törekszünk minden téren, tehát a theologusok képzése terén is.

Mikor még e sorok írója theologus diák volt,

kortársaival együtt tanulta az alkotmánytörténetet, a magánjogot s a közjogot is. De mindezek már évtizedek óta nem tárgyai többé a theologiai tanrendnek, s helyöket addig nem tanított theologiai studiumok foglalták el. Isten mentsen, hogy ezek ellen beszélnek akkor, mikor amazok lemaradását őszirtén sajnálom, — hiszen a lelkész annyival hathatósabb munkát tud lelképász-torkodása területén végezni, annál inkább tud hívei anyagi ügyeiben is vezérlő jó tanácsokat osztogatni, minél több jogi ismerettel rendelkezik.

Foglalkozzanak tehát theologusaink a magok önképző köreiben olyan socialis és közgazdasági kérdésekkel, minők, hogy a sok fölsoroltból csak néhányat ragadjunk ki, egyes községek közgazdasági leírása, gazdaszövetség, gazdaszövetkezetek, a földművelésügyi minisztérium socialis intézményei, népszerű kiadványok stb. stb.

Képezzék tehát, így mondaná más szavakkal Dr. Gidófalvy, képezzék magokat a leendő lelkészek oda, hogy mikor, a mint mondják, a socialismusé a jövő, ők akkor is biztos szemmel nézzenek a zajgó hullámokra, s biztos kézzel vezessék a kormányt, ha a habok magasra emelik, vagy mélyre dobják alá a sülyedéshez olyan igen közel állható hajót. Azt akarja mondani Dr. Gidófalvy, hogy legyen alkalmuk a leendő lelkészeknek már bent az iskolában megismerkedni az étellel, az életnek existentiát biztosító kérdéseivel.

TÁRCA.

ADATOK

a csengeri ref. egyház történetéhez.

Közlő: *Lengyel Endre.*

A csengeri ref. egyház történetét megírva találjuk H. Kiss Kalmán „A szatmári reform. egyház-megye története” című hatalmas munkájában. E mű 409—421. lapjain igen becses adatokat olvashatunk magáról a községről, az egyházzól, egyes lelkészek hivatalkodása alatt történt eseményekről; iskola-ügyről, belhivatalnoki fizetésekről; urasztali készlet, egyházi és iskolai épületek, ingatlan javakról, akkori népességről.

1878-ban jelent meg e munka. Azóta eltelt 25 év. Egy és más nevezetesebb feljegyezni valót hozott ez is az egyház életében. Legelső gyermekéveimtől kezdve e negyedszázad majdnem valamennyi évét láttam itt leperegni. Élénken emlékezem egy és más újításra. A jelen ismerése felköltötte érdeklődésemet a múlt iránt is. Olvastam a legrégebbi anyakönyv feljegyzéseit, melyek az egyház kétszáz éves történetéről nyújtanak képet.

E forrás a legeredetibb. Szerencsésnek mondhatom magam, hogy ehhez könnyebben hozzáférhettem, mint az egyházmegye történetirója.

Egyetmást óhajtok közleni pótlólag az eddig megjelentekhez, a 25 év történetéből. Leírom azon forrást eredeti szöveggel, amelyből a már megírottak meríthetők voltak, helyenként megjegyzésekkel kísérem azt, amiket a helybeliektől hallottam.

Az egyház legrégebbi anyakönyve az 1766-dik évvel kezdődik. Első lapja hiányzik. A 2—7. lapokon olvashatók, sokszinű avúlt betűkkel, bizonyosan különböző időben bejegyezve, a következők:

Minémű dolgai és állapotjai voltak ezen Eklésianak, mind a feledékenységnek porában hevernek, az említett esztendő során¹ hanem

Anno 1707.

A Magyar hazának közönséges háborúságából származott kárt, ezen Eklésia is megérezte, midőn Temploma elégett és a harangok a Toronyból lehullottak, mellyek közül az edjiek a nagy tűzben el is olvadt.

Anno 1713.

A háborúság után a békesség és csendesség lévén, Isten segítségével által a Templom kezdett épülni, az harang megöntetett és a Torony három haranggokkal megékesített, melyek mostan is megvannak; ezen munkában nevezetesen forgolódtnak Ntes. Vzló. Károlyi Sámuel, Csontos Gábor és Hadadi István.

¹ (Valószínű, hogy itt az anyakönyv első lapjára történik hivatkozás.)

Mi pedig tegyük hozzá, mintha azt akarná Dr. Gidófalvy, hogy ha a theologiai akadémiák kidobták az általok vezetett hajókból a jogi tudományok egyes részei által képezett súlyt, most már arra keressenek módot és alkalmat, hogy egyes közgazdasági és socialis irányú tudományokat vevén be tantárgyaik közé, arra képesítsék ezek által hallgatóikat, hogy méltóan tudják képviselni majdan azt az elvet, a melyet nekik kell hordozniok, hogy első tudjanak lenni mindenekben, tehát atyjai népöknek, irányadói hiveiknek, ezeknek minden életkörülményei között, hogy igazán, de valósággal lekipásztorok tudjanak lenni.

Mert én mindezeket így látom bekövetkezni, ha Dr. Gidófalvy gondolata megvalósulna valaha a mi theologiai iskoláinkban.

De persze nem úgy, hogy minden idevágó előkészület nélkül elkezdjenek a theologiai önképzőkörök, péld. elkezdjén a debreceni hittan-szaki önképző társulat közgazdasági és socialis kérdéseket is tárgyalni és fejtegetni, mikor ilyenekről a vezető férfiak ajkairól egyetlenegy igét sem hallott soha, s a mikor, irányító eszmék és alapvető tudás nélkül kezdvén e fontos, az élet mélyére ható tárgyak boncolgatásához, okvetlenül több kárt tennének, mint a mennyi hasznót hajtának akár magoknak, akár a közérdeknek. Mert nincs Magyarországon olyan theologiai, s nincs olyan gyakorlati theologiai tanár,

ki beszélne az ő hallgatóinak a gazdaszövetkezetekről, a gazdakörökről, a földművelésügyi minisztérium socialis intézményeiről, s más ilyen kérdésekről, a melyeket behatólag maga sem ismer, s a melyeknek közgazdasági, társadalmi jelentőségét inkább csak érzi, sejtí, mint tudományosan és meggyőzőleg indokolni is tudná.

És pedig ezeket a kérdéseket meg kellene tanítanunk a mi hallgatóinknak. Ezeknek a dolgoknak a tudásával föl kellene szerelnünk a mi katonáinkat, mielőtt kiindítjuk őket a nagy csatákra.

Itt Debrecenben és több más theologiai akadémiái székhelyen könnyen lehetne e szükségén segíteni úgy, hogy felszólítana, fölkérne a főiskolai hatóság egy jogtanárt, azt, a melyik a maga tanszéke természeténél fogva erre leginkább hivatott, hogy akárcsak minden két évben egyszer, a még mindenesetre bennlevő első és másodéves hittanhallgatók számára tartson egy féléves és két órás special-collegiumot az akadémián, melyet az illető theologusok kötelesek legyenek hallgatni, s ebben a special-collegiumban ismertesse ő meg mindazokat a közgazdasági, socialis irányú intézményeket, társadalmi egyleteket s az azok alapját képező jogelveket, törvényeket, a melyek népünk közgazdasági, socialis életével állanak kapcsolatban, s a melyeknek az életbe való helyes átvitelétől e hazánépének boldogulása függ.

Anno 1732.

Midőn a templom fedele megrongyolott volna, ismét újra megsendellyeztetett és a Templom belől megmeszeltetett.¹

Anno 1743-ban, 1744-ben, 1745-ben.

Netes. Vélő. Hadadi Gábor uram Hadnagyságában öreg Tóth János, Zámóci János, Molnár István, Biró Szakács János, s több eklésia betsülletes Tagjainak Istenhez való indulattyaikból a Templomot újra megvakoltatták megmenyeztették² székekkel, karokkal megékesítették, az órát is renováltatták Eklésia kölcségére.

Anno 1758-ban.

A parochialis házat az Eklésia ujjonnan megcsináltatta Lisznyai Benedek Hadnagyságában.

Anno 1762-ben.

Nztes. Vélő. Kállai Nagy László úr perceptor-sága alatt a Templomot meg sendelyeztette Mlgs. Groff Teleki Mihály úr ő Nga. Istenhez való buzgóságából, száz véka meszet a Templom szükségére conferála, mit Kővár vidékéről az Eklésia el is hozata, de evvel meg nem érvén, Nagy-Váradról hozata őt szekér meszet, Zámóci János, Hadadi György úrnak vezérsége alatt.

¹ (Az eddigiek egy irással s így valószínűleg 1732. után, de 1743. előtt lettek feljegyezve.)

² (Ma is ez a mennyezet van meg.)

Anno 1767-ben.

Moságos. Groff Bethlen Elek, Mlgs. Groff Bethlen Gergely eő nagyságok az Szamos szélen az oskolaház mellett, vagy szomszédságában egy telket az Eklésiának Istenhez való buzgóságokban adtak, melyre házat is épített az Eklésia Nzts. Vélő. Kis Albert úr curátorságában.

Anno 1769-ben.

A Cinteremnek a kertajtóközi megcsináltatott nztes. vézlő. Hadadi György uram Curátorságában, Molnár István Preceptor-ságában, Nztes. Varga Nagy István Hadnagyságában.

Anno 1772-ben.

A Cinterem ismét a halom uttzai Ajtóig Nzts. és Vzlő Kis Albert uram Curátorsága alatt megépítetett. Ugyanakkor Egyházi Bilbai János Uram maga kölcségén az Eklésiának egy ládat csináltatott.

Pro memoria.

A Tekintetes Sullyok Familia Eklésiának számára egy aranyos ezüst poharat Conferált in Ao. 1556. 1654. Tekintetes Becsky Susanna Asszony egy ezüst poharat, egy keszkenőt, asztalra valót, egy ezüst tányért Istenhez való buzgóságából Eklésiának ajándékoza.

Tiszteletes Komlósi András Uram az Eklésiának egy kannát conferála in 1754.

Annak a jogtanárnak, a ki ezekre a kérdésekre tanítandja hallgatóinkat itt Debrecenben, én leszek a legszorgalmasabb és legfigyelmesebb óralátogató tanítványa.

Persze, hallgathatnák e special-collegiumot joghallgatók is, s akkor megvalósulna az a kép, melyet Dr. Gidófalvy felolvasása után egyik felszólaló abban rajzolt meg, hogy a főiskolában létesülniök kellene olyan — szorosán tudományos jellegű — önképző köröknek is, melyekben az összes, tehát minálunk a jogi és a theologiai szakok hallgatói egyformán jól részt vehetnének.

A középiskolák önképző köreinek ifjú tagjai ám csak hadd pengessék a rímeket, s míveljék mindenesetre a szép prózát. — az ő lelkületöknek és ismeretkörüknek ez teljesen megfelelő foglalkozás.

De a nagyobb tanulók, igenis, merüljenek már bele az élet, a gyakorlati, a tulajdonképeni élet problémáival foglalkozó kérdések fejtegetésébe.

Hogy ez miképen történjék, arra vonatkozólag mondtam el a fentebbiekben néhány gondolatot.

Vajha lenne valami hatása az elmondottaknak! Szerény mondás nagyon, de ebben az esetben sem magam nem szeretném alkalmazni,

sem mások által nem óhajtanám alkalmaztatni ezeket a jól ismert s igen gyakran használt szavakat:

„Et voluisse sat est.“

Csiky Lajos.

Alvinczi Péter urvacsorai szertartása.

Alvinczi Péter a „kassai magyar pap“ sok támadásnak volt kitéve közvetítő álláspontja miatt, mely által a két protestáns egyház egyesítését akarta munkálni! Különösen urvacsorai tana és szertartása volt botránkyó sokak szemében. Ezért az 1622. évben kiadta „Az Urnak vacsorájáról való rövid intést“, melyben urvacsorai tanát és szertartását kifejti és megvédelmezi. A támadások azonban e munka megjelenése után sem szüntek meg; ezért írja Alvinczi, 1629 május 11-én Rákóczi Györgynek, akkor még Bethlen fejedelem főemberének: „Nagyságodnak az minapában mondtam vala, hogy Calvinus János az urvacsorája felől oly igaz és szent értelemben vagyok, melylyel minden üdvözülendő ember, az ki érti, megelégedhetik. Bizony ő pusztá jegyről nem álmodoz, csak opinióval való ételt nem tanít, sőt még az Agoston doctor mondását is: Crede et manducasti, úgy magyarázza, hogy többet kelljen értenünk az Christus testének étele felől, hogy sem mint benne való hitelünk felől. Igazán s voltaképen forgatja s commendálja realem manducationem corporis Christi (ez az ő maga terminusa.) Sőt oly tetemesen szól seet. 16. hogy csaknem az oracis manducatiot is megengedi. Nagyságod, egyéb dolgai között olvassa meg Lib. 4. Cap. 17. mind az caputnak eleitől fogva, ottan csak az mely locusokat meglimáztam és Her-

Nemzetes és Vzló. Urai Gáspár úr az Ekklesiának ugyancsak egy kannát ada in Anno 1766.¹

Circa 1689. esztendőttől fogva az Jánosi Parochialis telek,² mindenkor az csengeri Parochiahoz birattatik 1689-től fogva.

1710. A predikáló székre Csontos Erzsébet egy szőnyeget ajándékozott, Hadadi György úr pedig mássat ugyanazon végre Slésiából hozott 1745

Anno 1773. die 9. Aug. Pesti Márton úr az Ur asztalához ajándékozott egy zöld korsót, mely egy köblös.

A csengeri határban ekklesia szántó és kaszáló földjei, melyeket Ab Ao. 1692-dikben és azután kité egy, kité más ekklesia tagjai magok buzgóságokból conferáltak, így következnek.

Jánosi felől való fordulóban:

A kecske rétbe vagyis az ótoványban egy szántóföld. Szomszédja nyugatról Varga István. Hat vékás.

A Sákalmába egy szántó föld. Keleti szomszédja Csontos rész, nyugoti Milith rész; hat vékás.

Szarvas jukon kívül egy hegyes föld Molnár István szomszédjában. Három vékás.

¹ (Pro memoria évszámai más színű tintával, így nem a feljegyzés alkalmával, lettek odairva.)

² (Jánosi tagnak van elnevezve a csengeri határ egyik része ma is. Itt régen egy falu állott. Ehhez tartozhatott az említett telek. Egy harangot is talált e helyen Kun József, mélyen a földben. Egy ideig használták is, de elrepedt. Beolvasztották a mai legkisebb harangba, ez előtt körülbelül 25–30 évvel)

A Dinnye sorban két szántóföld egy barázdán, edjik 6 vékás, másik egy köblös, keleti szomszédja Oláh János; nyugoti Eötvös.

Eppen a mely földön a Halom¹ vagyon két köblös. Északi szomszédja Uray Gáspár. Déli Mtgs. R. Sz. B.² beli Gróff Teleki Teleky József ő Exelja.

A középfordulóban:

A kajla Balkánban az Ujfalusi ut mellett egy darab kaszáló négy boglya termő. Szomszédja délről Téli Mihály.

Az agyagos laposson egy parlag. Két boglyát termő. Nyugoti szomszédja Biró Antal.

Az asztag uttya által megyen rajta két Pallag. Déli szomszédja Pesti Mihály.

Óvári felé való fordulóban:

A Senyi Tóra megyen véggel egy szántóföld két hódas, circa 10 vékás.

A Csenke út³ keresztül megyen rajta, egy föld három vékás. Déli szomszédja Milith rész.

Az óvári határszélen egy rét, mely Pap rétyének nevezetik, 30 boglya termő.

Ennek hazul felől való végénél egy föld 6 vékás. T. Csontos György úr ajándéka.

(Folyt. köv.)

¹ (Egy domb a község nyugoti végén.)

² (Római Szent Birodalom.)

³ (Ma Csénkutnak nevezik.)

ezeg uramnak megmutogatván, talán ő kegyelme is azt kezdi mondani, hogy Calvinus János Luther Mártonul ez articulusba nem sokat különbözött. Az én magam értelmének synopsisát is Nagyságodnak ígéretem szerint megküldöttem, megolvastván Nagyságod, ítéljen ezután engemet magamban, *nem az mint némely atyámfiai commendálnak.*"

Különben Alvinczinak 1622-ben megjelent munkája aligha nem válasz akar lenni Melotai Nyilas Istvánnak egy évvel előbb megjelent Agendájára, illetőleg ennek arra a részére, mely az ostya használatát, igen erősen és határozottan kárhoztatja és megátadja. Alvinczi és Melotai kortársak voltak, a heidelbergi egyetemen csaknem egyidőben 1600—1601. tanultak, de míg Alvinczira nagy hatással volt Paraeus unionista iránya, Melotai megmaradt engesztelhetetlen nyakas kálvinistának. Később mindketten Bethlen Gábor kedves emberei, nagytekintélyű udvari papja lettek, s a hitbuzgó fejedelmi pár közül Bethlen inkább az Alvinczi irányzatához, a fejedelemasszony Károlyi Zsuzsánna pedig inkább a Melotai szigorú kálvinistaságához vonzódott. Ez a magyarázata, hogy Melotai Agendája a fejedelemasszonynak, Alvinczi urvacsorai munkája a fejedelemnek van ajánlva.

Ez a munka manapság csak egy példányban ősmertetes, melyet a miskolci ev. ref. főgymnázium könyvtára őriz. Volt alkalmam itt tüzetesen megtekinteni; jelenleg azonban egy pontos kézirati másolata van előttem, mely boldogult Mitrovics Gyula részére készült, s melyet most fiának, Dr. Mitrovics Gyulának szíveségéből használhatok.

Alvinczi ezen munkájának rendszerét és tartalmát Dr. Imre Sándor, Alvincziről írott derék munkájában* bővebben ősmertette, azért én most az elméleti (dogmatikus) részt egészen figyelmen kívül hagyom (liturgikus) részletet, mely épen napjainkban, midőn mindenfelé az egységes liturgiát tárgyaljuk, különösebb jelentőséggel bír.

Ez a részlet, Alvinczi munkájában, a 77. lapon kezdődik, a következő kérdéssel: *Micsoda ceremóniával kell osztogatni a szent vacsorát? melyre a következő feleletet találjuk:* „Az eklézsiák szabadságában volt ez eleitől fogva; mostan is úgy vagyunk, hogy bizonyos tartományoknak bizonyos Agendájuk legyen, melyhez városokként és faluként az egyházi személyek alkalmaztatják a ceremóniákat; mely a magyar eklézsiákba a reformátusok között nincsen, melyből sok disconvenientiák származhatnak.” Epen így van ma is, s nagy kérdés, hogy mikor lesz másképpen?!

Ezután leírja Alvinczi a saját urvacsorai szer-tartását, a mint következik:

Itt, ez mi eklézsiánkban ilyen profectust követünk. 1. Midőn urvacsoráját akarunk osztogatni, azelőtt harmad eszten nappal (két héttel előbb) poenitentia hirdetünk. 2. nyolcad nap is előtte azon poenitentia hirdetést megújítjuk. 3. Midőn az hagyott nap, mely ünnepnap szokott lenni, ugymint bizonyos vasárnapokon és az nagy ünnepnapokon, előző, az praedikáció után nagy intést teszünk; az jól készült keresztyéneket vigasztaljuk, az készületleneket rettentjük, és ha megtérnek, az Istennek irgalmaságával biztatjuk. És így közönséges áldást terjesztvén a hallgatókra, az kathedrából leszállunk. 4. Az chorus, avagy

* Alvinczi Péter, kassai magyar pap élete. Hódmezővásárhely, 1898. a 85—87. lapokon.

énekelő, miglen az oltárhoz menyünk (mint hogy itt mi nálunk oltár vagyunk és mig az kommunikálók oda elő gyülekeznek, közgyónáshoz illendő isteni dicséretet énekel. 5. Egyikünk elő áll és az Ur vacsorájának méltóságos voltáról tanít. És minthogy az Szent Pál próbát kíván az kommunikánsoktól, az keresztyéni próbának fő cikkeit (melyekről ide fel emlékezem) rövideden előszámlálván, közgyónást hirdet, és mindnyáján térdre esvén, felszóval így szól:

Confessio Közgyónás.

Örök, mindenható Atya Ur Isten, minden irgalmasságnak kegyelmes Istene, vallást teszek én te előtted, mint kegyelmes atyám, teremtőm és megváltóm előtt. Vagyok bűnös teelőtted teljes megromlott természetben; gonosz szómban, látásomban, hallásomban és teljes életemben való cselekedetemben. Melyekért te szent felségednek haragját és az örök kárhoztatot érdemleném. De kérlek tégedet én mennyei szent atyám, azt te szent fiadért, az Ur Jézus Krisztusért, kit ez világra az bűnösökért bocsátottál: bocsásd meg énnekem, az én számtalan, titkos és nyilvánvaló bűneimet. Es adjad énnekem az megszentelő Szent Léleknék ajándékát hogy az ő igazgatásából tégedet igazán ismerhesselek, félhesselek böcsülhesselek és teljes lélekkel szerethesselek; atyámfiait s felebarátomat is szerethessem, mint én magamat az mint te tanítottál engemet. Így tégy énvelem, én mennyei szerelmes szent atyám, a te Szent fiadért az Ur Jézus Krisztusért, Amen.

6. Ez így meglévén, az egyházi szolga ilyenformán szól: Mivel hogy az Szent Isten az töredelmes és alázatos szívet nem utálja, kétség nélkül ez mi töredelmes szüből származott gyónásunk ő szent felsége előtt kedves áldozat. De mégis, hogy az próbában az keresztyének erősbek legyenek, imez egynehány kérdést kérdelem, melyre külön-külön igaz lelkiisméretetek szerint feleljetek.

Proba.

1. Hiszitek-e azt, hogy az örökkévaló Isten, (ha) az ő igazságos ítéleti szerint akarna tii veletek cselekedni, méltók volnátok az Istennek haragjára és az örökké való kárhoztatra? F. Hiszem.

2. Hiszitek-e azt hogy az Ur Jézus Krisztus, az Atya Istennel megbékéltetett tütöket, az kinek érdeméért immár kegyelemnek fiai és leányai vagytok? (F. Hiszem.)

3. Hiszitek-e azt, hogy e világból való kimulástoknak utánna, feltámasztja Isten az tii testeteket az földnek gyomrából, és beviszen az ítélet után, testestül, lelkestül az örök életnek boldogságába? F. Hiszem.

7. Ez is meglévén, az egyházi szolga ezt mondja:

Absolutio.

Ez igaz üdvözítő hitben erősítsen tütöket, az Atya, Fiu, Szentlélek, teljes Szent Háromság egy bizony Isten, kinek én méltatlan szolgálója, az Ur Jézus Krsztustól vött hatalom szerint, h rdetem bűnötöknek bocsánatját.

8. Mindezek meglévén, egyikünk az oltárra felmenvén, az ostyát (mert itt ostyával élnek) tányérra előszerezvén, és az pohárba bort töltvén, (mely idő alatt az chorus egy vers éneket énekel) ilyen módon szól:

Consecratio.

Halljátok meg immár keresztyének, azokat is az szent igéket, melyekkel Kiszttus Urunk ez szent-ségei hagyta, megirták az evangyelisták, megirta Szent Pál apostol is, mondván: Én az Urtól vöttem, melyett tünetek is adtam, mivelhogy az Ur Jézus az mely éjtszaka elárultaték (ez aránt kezébe veszi az tányért, melyen vagy az ostya) vevé az kenyéret és hálákat adván, megszégé s mondta: Vegyétek és egyétek, ez én testem, mely tüérettetek adatik, ezt cselekedjétek az én emlékezetemre. Hasonlatosképpen minekutánna vacsorált volna (itt ismét kezébe veszi a pohárt) vevé az pohárt, mondván: ez pohár új testamentom az én véremben: valamennyiszer ebből isztok, cselekedjétek az én emlékezetemre.

9. Ez megszentelésnek számos igéjét megmagyarázza az ide való taretatus (igy = tractatus) szerént és inti az kommunikánsokat, hogy csak az külső ceremoniába ne álljanak meg, hanem lélekben készüljenek az Urral való egyesüléshez és nagy lelki reverentiával járuljanak szép renddel az kommunióra.

Egyikünk az kenyéret avagy ostyát osztogatja az másikunk az pohárt, imez igékkel: *Megemlékezzél az Urnak haláláruul, Ismét: Megemlékezzél az Urnak vére hullásáruul.*

11. Mindenekutánna a férfiak először szép renddel, azután az leánzók, végezetre az asszonyiállatok kommunikálnak, az egyházi személy háládatosságra inti az népet és mindnyájau letérdepelvén, ilyen háládást mondunk felszóval:

Gratiarum actio.

Örök, mindenható, élő atya Ur Isten, mi Urunk Jézus Kiszttusunk dűcsőséges szent atyja, ki minden állatoknak teremtője, megtartója és táplálója vagy, az te szent fiaddal és az szent lélekkel egyetemben. Hálákat adunk mi tenéked, először azért, hogy az te megmondhatatlan jóvoltodból, mireánk szegény nyomorult emberekre tekintettél, kik az bűnnek és kárhozatnak rabsága alatt valánk, az mi első szüleinknek esetei miatt, és hogy az te igéreted szerént, melyet töttél vala Adámtul fogva mind az szent atyáknak, az te egyetleneg szent fiadat, az bűnös testnek hasonlatosságában, az üdönnek teljes voltában ez világra bocsátád, hogy mi érettünk lenne engesztelő áldozat és hogy ő általa, minékünk bűnünk bocsánatja és az örök élet ajándékozatnék. Melynek bizonyosságára zálogul az te Szent Lelkedet adtad minékünk, az evangyeliának és az szentsegeknek kiszolgáltatása által. Sőt annakfelette megoltalmazod az te keresztyén anyaszentegyházadat az ördögnek és az kegyetleneknek dühösségek ellen és az megígért örök étellel meg ajándékozod; melynek bizonyosságára, ez mostani órában, az te szent fiadnak testével és vérevel táplálád az mi lelkünket ez szentsegek által.

Kérünk Ur Isten mi tégedet, hogy az te szent Lelkoddal szívünket gerjeszd fel, hogy mindezeket értvén, te szent felségednek róla örökkévaló hálákat adhassunk, ki az te szent Fiaddal és szent Lelkoddal, élzs és uralkodol mind örökkön örökké. Amen.

Dimissio seu missa.

12. Ilyen szép ceremoniával végbe menvén az kommunio, így bocsátjuk el az népet:

Megyétek el keresztyének, Istennek áldomásával: Aldotak legyetek házatokban, házatok körül,

(igy, „kivül“ helyett.) jártatokban, költötökben, életeteknek minden idejében; tartsa meg az Ur rajtatok az ő kegyelmét ez életben végetlen, és ez élet után az Szent angyalokkal és minden üdvözült szentekkel örvendeztes-en. Amen.

* * *

Ime, ebből állott Alvinczi Péternek, a kassai nagy „magyar papnak“ urvaesorai szertartása. Az oltártól és ostyától eltekintve, még ma is sok szépet és jót tanulhatunk belőle. Azt is láthatjuk, hogy sokban hasonlít a Mélius korából származó s a Melotai agendáján át egész a mi korunkig fenmaradt debreceni urvaesorai szertartáshoz.

Kassa.

*Révész Kálmán.***Építsünk a vakok számára Otthont.**

Hazánk 20,000 vakja közül mintegy 180 mint kiképzett vak iparos keresi mindennapi kenyerét Szegények nap nap után reggel 7-től este 7-ig a műhelyben szorgoskodnak, hogy megkeressék az életfentartás első és legszükségesebb kellékét: a pénzt. Olyiának felesége és családja is van s bizony-bizony roppant nagy küzdelmet kell kifejtienie, hogy betevő falatjáért ne szoruljon másra. Nap-nap után van alkalmam látni őket, minél inkább bámulom szorgalmukat és ügyességüket, annál mélyebben érzem szívemben, mi lesz ezekkel a szegény halandókkal ha munkaképtelenné válnak. Vajjon hol fogja lehajtani fejét annyi küzdelmes munkában telt év után, ha testi ereje felmondja a szolgálatot. Istenem beh szomorú jövő elé nézhet, egy ilyen sorssujtotta egyén Mert annyit nem képes keresni, hogy későbbi éveiben esetleg megtakarított garasaiból meg tudjon élni.

Jegyezd meg szeretett embertársam, a vaknak testi ellentálló képessége a szakadatlan munka iránt nem olyan szívós mint a mienk. Neki szegénynek már alapjában meg van támadva egész constructiója éppen fogyatékoságánál fogva. S míg a mi gyermekeink lótnak futnak hol ide, hol oda fickándoznak, tornásznak, koresolyáznak, táncolnak, vívnek s több féleképpen erősítik, vagy mondjuk előkészítik testüket az élet ezernyi bajával-jajával szemben, addig a szerecsétlen vak, ki a mi embertársunk és felebarátunk mindebből ki van zárva, vagy, ha alkalma is volna: vaksága oly akadályt képez, hogy mindezekből egyet is alig valósíthat meg. Erezhető tehát a vak testi erejének és ellentálló képességének aránytalanul csekélyebb volta az épérzékű emberével szemben.

Európa nyugoti culturális államaiban ezt már néhány évtized előtt a nemeskeblű emberbarátok átértették s anyagi áldozatokat nem kímélve gondoskodtak végnapjaik tisztességes lefolyásáról. Nem légből kapott állítások ezek, meggyőződhetik a szives olvasó mikénti ápolásukról, ha felkeresi egyebek között a a prágai Francisko Josefinumot, Parisban az elaggott vakokházát és Bécsben a férfi és nő otthonokat.

Nálunk ilyen otthon, hol a munkából kidőlt vak, kit nagynehezen felneveltünk s mint önértetes egyént kibocsátottunk az életbe, nyugalmat és pihe-nést találna öreg napjaira, ez ideig még nincs. Midőn ezen ügyben felemelem hozzátok esdő szavamat, kiknek az anyagiakból az elegendőnél több jutott, ne-

gondoljátok, hogy pénzeiteket haszontalan célra fordítjátok, mert a cél, melyet elérni 20,000 vak érdekében legszebb kötelességünk: nemes és magasztos.

El kell ismernünk, hogy hazánk közönsége a fogyatékosok, különösen pedig a vakok iránt meleg rokonszenvvel viseltetik s őket uton-utfélen részesíti némi alamizsnában, olykor nevelés-tanítási célokra ezreket áldoz, amire még mindig szükség van, de ne feledjék, hogy ez által csak felemunkát végeztek, mert a vaknak öreg napjaiban nincs hová hajtani fejét s kénytelen lesz magát, emberi mivoltunkat annyira lealázó koldulásra adni.

Bizzunk kedves vak munkásaink a jó Isten segédelmében, ki minden nemes, szép és hasznos célért küzdőket meghallgatja, reméljük, hogy jó Magyar hazánk polgárai meghallgatják kérve esdő szavainkat s áldozatkészségükkel lehetővé teszik egy Budapesten felállítandó vakok otthonának létesítését.

E célra szánt nemes adományok a Kisbirtokosok Földhitel-intézete igazgatóságának küldendőibe, (Budapest. V. Géza-u. 2 sz.) mely intézetet szives volt más címen is begyűlt adományokat teljesen díjmentesen kezelni.

Budapest, 1904. szept. 3 án.

Herodek Károly

a vakok bpesti kir. orsz. nevelő és tanítóintézetének igazgató tanára.

TANÜGY.

Egyházkerületünk gymnásiumainak állapota az 1903/4-ik iskolai évben.

(Folyt. és vége.)

A tanulók létszáma több helyen oly magas, hogy a tanítás sikerét megnehezíti. Debrecenben 704, Szathmáron 366, Bősörményben 173, Máramaros-szigeten 275, Karcagon 189, Mezőturon 241, Békésen 185, Kisujszálláson 206, H.-m.-vásárhelyen 282, Nánáson 115 tanuló tett vizsgálatot. A tulzsfeltség az I—II. osztályban több helyen meg volt. Hatvannál magasabb volt a tanulók létszáma Szathmáron az I—II. Hódmező-vásárhelyen az I. s a mezőturi gymnásium I. osztályában, Debrecenben pedig a négy alsó osztály mindenik szakaszában 60 körül volt a létszám, úgy hogy a f. iskolai évre a V. osztály párhuzamosítása vált szükségessé.

Gymnásiumainkban nem mindenütt a ref. vallású tanulók voltak tulsulyban. Némely helyen a tanulóknak majdnem fele, sőt két helyen felénél több más vallásuakból állott. Debrecenben 704 tanuló közül 647 református, a más vallásuak közül legtöbben vannak az ág. evangélikusok és a zsidók. Szathmáron 366 tanuló közül 261 református vallású, a zsidók száma feltűnően nagy (85). Bősörményben 173 tanuló közül 138 református vallású, ezen kívül legtöbben vannak a r. katolikusok és a zsidók. Máramaros-szigeten 275 tanuló közül csak 108 vagyis a tanulóknak $\frac{2}{5}$ része református vallású, a más vallásuak között legtöbben vannak a zsidók (72), a r. katolikusok (52) és görögkatolikusok (35). Karcagon 189 tanuló közül református vallású 104, zsidó 55, r. katolikus 28. Mezőturon 241 tanuló közül ref. 161, zsidó 43, r. katolikus 33, Békésen 185,

tanuló közül ref. 102, r. katolikus 41, zsidó 21, g. keleti 17, Kisujszálláson 206 tanuló közül csak 93 ref. vallású, vagyis felénél kevesebb, zsidó 59, r. kath. 47, Hódmezővásárhelyen 282 tanuló közül ref. vallású 145 (körülbelül fele) zsidó 58 r. kath. 47. Nánáson 115 tanuló közül ref. 73. r. kath. 14.

A tanulók anyanyelve tiszta magyar Szathmáron, Bősörményben, Karcagon és Nánáson. Idegen anyanyelvű volt Debrecenben 5. Máramaros-szigeten 15 román, 12 ruthén, Mezőturon 3 német tót és szerb. Békésen 11 román, Hódmezővásárhelyen 7 német 6 román, 1 tót.

A tanulóknak felénél több a helybeliek közül kerül ki, kivéve Kisujszállást, hol 206 tanuló közül 100 helybeli. Debrecenben helybeli 430, Szathmáron 176, Bősörményben 104, Máramaros-szigeten 129, Karcagon 112, Mezőturon 128, Békésen 128, Hódmezővásárhelyen 200, Nánáson 75. Más állambeli volt Szathmáron 1, Máramaros-szigeten 1, Hódmező-vásárhelyen horvátországi 1, más államból 2.

A tanulók szüleinek legnagyobb része mindenütt más más társadalmi osztályhoz tartozik.

Debrecenben legtöbb szüle más értelmiségi, kisiparos, köztisztviselő, magánzó, nyugdíjas, vagy tőkés-jének jövedelméből élő, kis birtokos és földmivelő; Szathmáron kisbirtokos és bérlő, más értelmiségi, köztisztviselő és magánzó; Bősörményben kisbirtokos és bérlő, más értelmiségi, köztisztviselő és kisiparos; Máramaros-szigeten köztisztviselő, más értelmiségi, kiskereskedő és személyes szolgálatból élő; Karcagon őstermelő, iparos, más értelmiségi és kereskedő; Békésen őstermelő iparos, más értelmiségi köztisztviselő; Kisujszálláson kisbirtokos, más értelmiségi kiskereskedő, köztisztviselő; Hódmezővásárhelyen más értelmiségi, kisbirtokos, kisiparos, kiskereskedő, köztisztviselő; Nánáson kisbirtokos, kisiparos, más értelmiségi.

Az ifjusági egyesületek elég szép számmal vannak főgymnásiumainkban. Legtöbb helyen van az önképzőkörön kívül gyorsírókör. Debrecenben van torna kör, s az elmúlt iskolai évben alakult a főgymnásiumi önképző körrel kapcsolatos olvasó kör a főgymnásiumi V—VIII. osztályu tanulók számára. Az ifjuság a pályaművek írásában nem mutat kellő buzgóságot, a mi a tanulóknak közismeretes tulterhelése mellett nem meglepő. Kiemelendő a Máramaros-szigeten rendezett s követésre méltó philológiai verseny.

Az ifjuság segélyezésére jelentékeny összeget fordítanak több helyen. Első helyen áll e tekintetben a debreceni főgymnásium, melyben eltekintve a tápintézeti, Andahazi Szilágyi intézeti és a beulakás kedvezményétől, a pénzben kiadott segély összeg 13,068 koronára rug. Szathmáron a jutalmak, ösztöndíjak, tápintézeti segély s tandijmentesség által nyújtott segély összege 7896.64 korona. Bősörményben az ösztöndíjak összege 1120 korona, tandij elengedés értéke 357 korona. Karcagon az ösztöndíjak és egyéb jutalmak értéke 2973.72 korona. Hódmező-vásárhelyen mindenféle segély összege 5019.63 korona. Nánáson az ösztöndíj és elengedett tandíjak értéke 901.36 korona, Mezőturon mindenféle segély összege 5467.10 korona.

Jelentékeny összeget fedeznek eme segélyekből az utóbi időben mindenütt szervezett segítő egyesületek. Mezőturon az egyesület vagyona 10,056.35 korona. Karcagon 2455.14 korona, Nánáson 1796.21 korona.

Tápintézet szervezésére, a hol még ez idő szerint

nines, mindenütt törekszenek. Kisujszálláson már 1905. szeptemberében megnyílik a tápintézet.

A szegénytanulók tankönyv segélyt is nyerne leg több helyen. A gyakori tankönyv változtatás nagyon megnehezíti a könyvsegélyezést, valamint a tankönyveknek általában észlelhető megdrágulása. Debrecenben tankönyvsegélyt nyert 267 tanuló, Szathmáron 200, Bősziorményben 54 tanuló. Karcagon 609, Nánáson 326 tankönyv volt a szegény tanulók könyvtárában.

Egyedül áll a debreceni főgymnásiumban a beteg tanulóknak nyújtott segély, mely a főiskolai kórházi alap 48.000 koronát kitevő tőkéjének kamataiból, s a tanulók évi 5 korona tagsági díjaiból nyer fedezetet.

Az intézetnek taneszközökkel való felszerelése állandó gyarapodást mutat mindenütt. Első helyen áll a szakkönyvtárak közt a debreceni főiskolai anyakönyvtár, melyben 46452 mű van 70.588 kötetben. Mult évi gyarapodása 606 mű volt 825 kötetben. A külön kezelt tanári kézi könyvtárban 360 mű van. Bősziorményben a szakkönyvtárban 4026 kötetben 2656 mű van, gyarapodott 129 művel. A máramarosszigeti 4000 korona államsegélyt nyert, s a könyvtár nyilvánossá tétetett. Karcagon a szakkönyvtár 2093 műből áll 3386 kötetben, gyarapodás értéke 983.60 k. Mezőturon van 2472 mű 4540 kötetben 26.646.82 korona értékben, mult évi gyarapodás értéke 963.20 korona. Kisujszálláson van a szakkönyvtárban 3079 mű 8931 kötetben 26957.51 korona értékben. Hódmezővásárhelyen gyarapodott a könyvtár 141 művel 353 kötetben. Nánáson van a könyvtárban 2943 mű 5064 kötetben. Az ifjusági könyvtárak gyarapítására különös gondot fordítanak. Debrecenben gyarapodott 112 művel, 426.16 k. értékben, áll 1785 műből. Szathmáron van 732 mű 1024 kötetben, 3500.90 k. értékben, a külön kezelt algymnásiumi könyvtárban van 708 mű 858 kötetben, a kettő együtt gyarapodott 166.56 korona értékű művekkel. Bősziorményben 1015 mű van 1960 kötetben, gyarapodás értéke 164.50 k. Karcagon az önképzőkör könyvtárában van 1026 mű 1193 kötetben, az ifjusági könyvtárban 866 mű 1000 kötetben. Mezőturon van az algymnásiumi könyvtárban 325 mű 385 kötetben, a felgymnásiumi könyvtárban 1080 mű 1159 kötetben. Hódmezővásárhelyen gyarapodott az ifjusági könyvtár 124 kötetel. Nánáson van az ifjusági könyvtárban 927 mű 1150 kötetben, 2293.50 k. értékben.

A physikai szertárban Debrecenben van 1013 physikai készülék és 303 db. más felszerelési tárgy. Szathmáron a szertár értéke 7664.85 k. gyarapodás értéke 388.56 k. Máramarosszigeten gyarapodás értéke 648 k. Karcagon 56.40 k. Mezőturon van a physikai szertárban 516 db. 12.367.85 k. értékben gyarapodás értéke 969.78 k. Békésen 482 db van a szertárban 7014.90 k. értékben. Kisujszálláson 730 db. van 8465.18 k. értékben. Hódmezővásárhelyen gyarapodás értéke 774.76 k. Nánáson 152 db. van a physikai szertárban 2160.26 k. értékben.

A történelem földrajzi szertárgyarapodott Debrecenben 286.30 k. értékben, Szathmáron a történelem földrajzi szertár és filológiai muzeum értéke 1652.90 k. Ugyanez a szertár gyarapodott Máramarosszigeten 272 db. képpel. Karcagon a történelem földrajzi szertár 94.40 k. a filológiai gyűjtemény 77.65 k-val gyarapodott, földrajzi szertár értéke 1389.18 k. Kisujszálláson a philológiai tanszerek értéke 1343.44 k.

a történelmi tanszereké 637.85 k. a földrajzi tanszereké 961.77 k. Hódmezővásárhelyen a történelem philológiai muzeumban van 354 db. földrajzi szerekre kiadtak 200 koronát. Nánáson a földrajzi szertár értéke 951 k. a philológiai és történelmi eszközök értéke 1215.40 k. Mezőturon a történelmi és művészeti muzeumban van 571 tárgy 1938.29 k. értékben. Debrecenben a szépművészeti és klasszika philológiai muzeumban van 191 db. és egy stereoskop, továbbá 2000 korona tőke áll rendelkezésére.

A természetrajzi gyűjtemények ajándékozás és vétel útján mindenütt jelentékeny gyarapodást nyertek.

A rajzszeretárban van Debrecenben 1032 db. rajzmintákban és disznűvekben és 78 db. természetes mintákban, gyarapodás értéke 260.40 k. Szathmáron a rajzszeretár értéke 961.38 k. Karcagon gyarapítás értéke 20 k. Mezőturon van a rajzszeretárban 954 db. 720.62 k. értékben, Kisujszálláson 858 db. 996.21 k. értékben.

Az elmúlt iskolai évben tartott sok iskolai ünnepélylyel kapcsolatban az értesítőben sok emlékbeszéd olvasható. Az ilyen művek nem tartoznak szorososan az értesítő helyesen megválasztott anyagához, tehát ezeket melőzve, csak a kisujszállási értesítőben helyesen közölt s Gulyás Lajos lelkészre vonatkozó megemlékezést e. n. ítem fel. A mezőturi főgymnásium negyedszázados fennállásának emlékére tartott ünnepélyen Faragó Bálint igazgató a főgymnásium történetét foglalja össze egy felolvasásban, Vékony Sándor tanár pedig Szegedi Kiss Istvánról, a turi iskola nagyhirű igazgatójáról emlékezett meg. Mindenik felolvasás közölve van az értesítőben.

Paedagogiai tárgyú közlemények vannak a karcagi és mezőturi értesítőben. Mindenik intézet igazgatója az évet megnyitó és bezáró beszédben úgy a szülék mint a tanulók részéről megszívlelésre méltó igazságokat mondott.

A debreceni értesítőben Dr. Szabó Márton tanár „A jobbágyok állapota a török uralom idejében”, e. székfoglaló értekezése olvasható, mely a jobbágyok terheivel szakszerűen foglalkozik. Külön szól az állammal, földes urral és az egyházzal szemben viselt terhekről. A kisujszállási értesítőben Barca József tanár: Lucius Annaeus Seneca erkölcsi leveleiből közöl szemelvényeket magyar fordításban. A fordítást tiszta és értelmes magyarsággal eszközölte, a mit csak kevés fordítóknál találunk.

A hódmezővásárhelyi értesítőben Szappanos Károly tanuságos értekezést közöl a testgyakorlás multjáról és jelenéről, melyből megtudjuk, hogy a testgyakorlás tanítása az utóbbi néhány évtized alatt mily nagy lendületet nyert a hódmezővásárhelyi főgymnásiumban.

A hajdunánási értesítőben Dr. Nemes Félix tanár a tanulók erdélyi kirándulásáról közöl szakavatott leírást, mely a tanulmányuton részt vett tanulóknak hasznos olvasmányul szolgál.

A máramarosszigeti értesítőben Bede László székfoglaló értekezése olvasható: „A vallástanítás didaktikai és paedagogiai elvei” címen. Azt mondja, hogy a vallástanításnak a középiskolában nemcsak a szív és lélek nemesítést, hanem az általános műveltségi látókör emelését is elő kell mozdítani. A theologia széles mezejéről jól kell az ide tartozó anyagot kiválasztani. A mai vallástani kézi könyvekben nem érvényesülnek az általa vallott

didaktikai elvek, sokat vár az új kézi könyvektől. Az 1901. évi konventi tantervben szerinte helyesen van elrendezve az anyag. Minden tanárnak alkalmat kellene találni saját tárgya körében a vallás tanítására. Hitet predikáljunk hitből, szeretetet szeretetből, így érvényesül a tanár egyénisége, a mit a vallás-tanár tanít szóval, meg ne cáfolja viselkedésével, tetteival. Fontosak a külön ifjúsági isteniszteletek. Helytelen, hogy a vallás-tanár helyzete nincs tisztázva, mert bizonyos egyházi funkciót nem végezhet az iskola körében a helybeli lelkész engedélye nélkül. Néha úgy szerepel mint a tanulók lelkésze, máskor pedig nem. Ezért annak a kimondását kívánja, hogy a vallás-tanár az illető iskola lelkésze, s mint ilyen külön tevékenységéért tiszteletdíjban részesítendő. Az állam által nevelt mai tanárnemzedék az iskolát hivatalnak tekint, ezen úgy kíván segíteni, hogy a felekezeti tanároknak nagyobb befolyást kell engedni az egyház kormányzásában. Hasznosnak tartja az ifjúsági protestáns egyesületek alakítását, ha azokat a felekezeti ellentétek kiélesítésére fel nem használják.

Ugyancsak a máramarosszigeti értesítőben olvasható Telegdi Bertalan tanár „Sztáray Mihály élete és munkái“ székfoglaló értekezése. A reformáció által teremtett új szellem rövid vázolója után Sztáray lyráját jellemzi találóan. Kiemeli, hogy a magyar nemzeti versirodalomnak kortársai közt elsőrendű művelője volt.

KÖZÉLETÜNK.

A Hevesnagykunsági egyházmegye őszi közgyűlése.

Népes és szép gyűlést tartott egyházmegyénk f. hó 6-án Tiszaföldváron. Kevesen maradtak el a gyűlés tagjai közül; pedig a Füredtől Sasig terjedő egyházvidék meglehetősen nagy utazást mér ki a gyűlés iránt érdeklődők számára s Heves határaitól a Tiszazugba lezarándokolni, nem kis feladat. A vendéglátó egyház a legőszintébb, a legszivesebb szeretettel várt és látott bennünket, a gazdag közebeden kívül, a reggeli és két közvácsora hirdette a Tiszaföldvári hívek áldozatkészségét, s a buzgó lelkész agilitását.

A megérkezés napjának délestéjén lelkészegyleti gyűlést tartottunk, melyen megbeszéltük egymás iránti nagy bizodalommal, szeretettel, ügyeinket, bajainkat, felvetettük aggodalmainkat, kérdéseinket: baptisták temetkezése temetőinkben, zenés temetések, lelkész társak elhalálozása alkalmából koszorúk helyett némi alapítvány tétele gyámint. pénztárunkba, az elhalt nevének emlékének örökítése céljából stb. . . ezek voltak főbb megbeszélni valóink. A beregi egyházmegye lelkészegyletének átiratával, mely a lelkészi kongruának 2400 koronában leendő megállapítására vonatkozik, ezuttal már könnyen végeztünk, mert törökszentmiklósi l. e. gyűlésünk már hozzájárult a felsőborsodiak kiáltványához a részben, hogy legyen a lelkész fizetési minimum 2400 kor. s fokozatos egyházi fórumaink kövessenek el minden lehetőt, hogy a közös prot. bizottság javaslatába az elsőrangú követelések (adózási ügy rendezése, lelkészi korpótlék stb.) mellé a lelkészi fizetésnek 2400 koronás minimuma is felvétessék. Kiterjesztette figyelmét l. e. gyűlésünk arra, s javaslatába foglalta be azt is, hogy felekezeti tanítóink az állami tanítókkal minden tekintetben (így pl. fizetés és kedvezmények dolgában is) az állami tanítókkal egyenlő elbánásban és előnyben részesüljenek.

Az egyh. m. gyűlés napján ünnepélyes érzés-

sel gyűltünk össze imára az Ur hajlékába s buzgó szívvel könyörögünk a mi nyereségünk, a jeles Tóth Bertalan, helyi lelkész lelke-szive s ajkai szerint.

Esperes ur, Dorogi Lajos, imádkozott ezután lelkeinket magasságba emelő imádsággal az Urasztalánál, majd Dr. Tóth János, egyházm. gondnok ur mondott nagyszabású megnyitó beszédet. Ahol az ima elhangzott, ott vette föl a szót, szép beszéde a megasztos imának mintegy folytatása volt. Mindkettő: ima és beszéd — régebbi szokásainktól eltérőleg — jegyzőkönyvbe iktattatik. Gondnokunk nagy kérdéseket felölölő beszéde megérdemelné, hogy egészében helyet foglaljon az egyházi lap hasábjain; egyelőre legyen elég annak ismertetése!

Mindenekelőtt a nagyérdemű néhai való Horthy Istvánt, a mi egyházmegyénk és a Sion nagy veszteségét parentálta el a gondnok-utód (Horthynk élete, e tanulságos és példájával tettekre, egyház iránt lángoló élet, nekrologot követel!) majd kegyeletes szavaival emlékszik Jakucs Gáborról, a napjainak felén kidőlt jelesről, egyházmegyénk volt vil. főjegyzőjéről s tanácsbirájáról.

Ezután az 1848. XX. t.-c. kérdését taglalta ékes szóval, mesterkézzel. „Az államhatalom — mondja — hosszú évtizedeken át a kálvinista egyház jogos érdekeivel soha semmit sem törődött. Nem is kívánta senki. Nem kívánta maga az egyház sem, mert legfőbb vezetésében a mindenbe való belenyugvás volt az elv. Nemesak nem kívánta, de türte; készséggel egyezett bele, hogy jogainak bástyafalait egymás után tördelje le az állam, amikor neki tetszik.“ Szomorúan teszi utánna, hogy, mikor aztán egyszer-egyszer „felnyílnak az évtizedeken át bezárt kapuk, a nyíláson látjuk sérelmeinknek, bajainknak tenger sokaságát, gyengeségünket, szegénységünket.“ Itt történeti levezetésben terjeszti elő egyházunknak a multban nemzetünk javáért folytatott, önerejét emésztő harcát, hordozott nagy terheit. Levezetése folyamán a 48. XX. t.-c-ig jut. És itt megalkotja lelkében s szavaival lefesti a beszédén csüggő hallgatóság előtt egy magyar nemzeti államhatalom ideálját. S, ha ilyen volna az állam hatalom — mondja — „kívánatosnak tartanám a 48. XX. t.-c. teljes tartalmának megvalósítását; és bármily hithű kálvinista vagyok is, bizalommal adnám oda egyházunk egész önkormányzatát annak a teljesen független felelős államhatalomnak, mely csakis egyedül a magyar nemzetnek, a magyar fajnak erősítésére fordítaná összes nemzeti erőnkét.“

De, mert ez nincs így, legalább most nincs így s mig így nem lesz: „nem tartom kívánatosnak a 48. XX. t.-c. teljes végrehajtását, mert ez alkotással többet rombolnánk egyházunk s államunk épületén, mint amennyit építenénk. És mindaddig, mig a teljes egyenjoguságnak, a nemzeti szabadságnak éltető szelleme át nem karolja a magyar állam lelkét önkormányzatunknak minden legkisebb részéhez, minden legkisebb foszlárvához is szívósan ragaszkodom; mert úgy vagyok meggyőződve, hogy ezzel nem csak egyházunknak életét védem, hanem azzal együtt a magyar alkotmány védbástyája feleit állok őrt.“

Még a nyílt parancsról szól, megdöbbenő igazságokat hozva elő annak kapesán. Hat nappal ezelőtt volt 45 éve hogy kiadták. 45 év egy nemzet életében egy szempillantás. Tegnap volt, hogy kiadták ellenünk, — mit adhatnak ki holnap, a következő szempillantásban.

Érinti az egyházpolitikai törvényeket. Megalkotásuknak munkájából — bátran mondhatja — ő

is kivette szerény részét . . . s ime! egyházunk nem előre; hátra ment ezek által.

E szomorú tapasztalat jogainknak feltékeny őrzésére vonatkozó gondot kell, hogy ébren tartsa, erősítse bennünk. Itt az idő. Nemcsak a kéréshez van jogunk, teljes joggal követelhetjük s követelnünk kell a 48. XX. részleges végrehajtását. A végrehajtás elhalasztása bűn volna egyházunk és a haza ellen. Az államhatalom a felekezeteknek eleddig nem egyenlő mértékkel mért. Pedig mi kincset nyújtottunk az államnak évszázadokon át, pótolhatatlan munkát végeztünk; magyarok voltunk utolsó idegszálunkig, magyarosítottunk minden erőnkkel, erőnk fogytáig: „állami érdek, hogy az állam egyházunk gyengülését ne engedje, hanem erősödését minden módon előmozdítsa.”

„Olyan időt élünk, — így végzi beszédét — amikor ezen kérdésekben felébredt a nemzet lelkiismerete; amikor egyházunknak minden egyes tagját az agitatio terére, a tett mezejére hívja az egyház érdeke, mert nekünk kálvinistáknak kötelességünk az, hogy a felébredt nemzeti lelkiismeret tüzet élésszük, hatalmunk országos lángra gyujtsuk, hogy az bevilágítson minden magyar ember agyába, bemelegítsen minden szívet, és teljes siker koronázza munkánkat egyházunk javára.”

Igy nyitott meg a mi közgyűlésünk, melynek dolgairól a következőkben számolok be:

Zsinati képviselők lettek egyházmegyénk részéről egyháziak Dorogi Lajos, Győry Lajos, pótképv. Vaday Ferencz; világiak Dr. Tóth János, Mészáros Ilyés, pótképv. Helmeczy Béla. Egyhm. tanácsbírói székét elfoglalta Szügyi Dániel dévaványai lelkész. Új lelkészek bemutattnak; Török Imre, kisujzállási, Maklár Károly, kunhegyesi, Juhász Sándor tiszaroffi lelkész. A kánonszerű egyházlátogatásról szóló jelentésében esperes ur s látogatótársai egyházmegyénk 1903. évi állapotáról festenek hű képet a részletekre is kiterjedő pontossággal. Közig. pénztárnok kimutatást terjeszt be a következő évi egyh. ker. és egyhm. közig. költségekről, beható számítások alapján feltüntetve, hogy az egyh. ker. költségekből egy-egy lélekre; 1'895274 fillér, az egyházmegyeiekből: 1'7543 fillér esik. A közalapi főtabella bemutatása kapcsán konstatáltatik, hogy egyházmegyénk a közalapi pénztárba 1903-ról 9362 kor. 72 fillért fizetett be. Megalakult az egyházmegyei egyetemi bizottság, tagjai: lelkészek s minden egyházból a lelkészek száma szerinti világi egyének. A tanügyi bizottság jelentése alapján a Vaday féle „Prot. erkölcsi olvasókönyv” ajánlatik az egyháztört. tanításánál leendő használatra, ismétlő iskolások és ifj. könyvtárak számára s vizsgai jutalomkönyv gyanánt. Ugyan e bizottság javaslata szerint felterjesztés intéztetik egyh. ker. tanügyi bizottsághoz a népiskolai statisztikai iverovatainak az államiakkal leendő egyeztetése iránt.

Egyházkerületünk felosztásának eszméjét egyházmegyei közgyűlés helyteleníti, ahhoz hozzá nem járúl, nem akarván az egységet, az egységes szellemet gyöngíteni, hatalmas tradíciókkal könnyedén szakítani. A többiek magánügyeink voltak. Késő este lett midőn a tárgysorozatban jelzett 50 ügy mindenike letárgyaltatott.

Közben a diszebeden tányér csörgött, pohár esendült, az áldomás szava zendült. Asztalfőn a szomszéd egyházmegye esperese, Adám Kálmán, mint vendég foglalt helyet, körülte s utána az elnökség,

a teljes számban jelen levő tanácsbírói kar, sorban rendben mindnyájan, több mint százan.

Sokan voltak a bucsu-vacsorán is. Fölpezsdült a vidám jókedv, még dal is hangzott. Uram bocsá' még tánc is kerekedett. A szeretet lelke él miközöttünk, testvérek vagyunk mi itt Hevesnagyknységban, siralmunkban is örömlünkben is. Kedves emlékezettel hagytuk el Tiszaföldvárat, lesve-várva az időt, midőn újra látjuk majd e helyet, midőn a templom új orgonája megzendül dicsőségére a szent Háromságnak. Ha az Ur életünknek kedvezend; egészségünket s békeségünket megtartandja. *t. i.*

Pár szó az irodalmi társulat ujvidéki gyűléséről.

A M. Pr. I. T. ez évi gyűlését Ujvidéken tartotta. 14-ikén délután érkezett meg az elnökség, nagy számú lelkész kíséretében. A vasutnál impozáns fogadtatás volt, igen nagy számú intelligens közönség várakozott az érkező vendégekre. Érdekes képet mutatott a városba bevonuló hosszú kocsisor, mindegyik kocsin, jobbfelől, nemzetiszínű zászlócska lobogott. De nemcsak a kocsikon, hanem a házakon is, amerre haladt a menet, mindenütt nemzetiszínű zászló lengett. Lehetetlen, hogy az embernek eszébe ne jusson a nagyváradi hasonló alkalom, amikor Nagyváradon az egész városban nem láttunk egyetlen nemzeti színű zászlót; legalább én nem láttam, pedig kerestem

5 órakor Antal Gábor püspök úr megnyitotta szép beszéddel a gyűlést. Részletesen nem akarván írni, csak karcolatokat, kiemelem e gyűlés lefolyásából azt a vitát, mely a „Koszoru“ füzetek elárúsításánál fordult elő

Többen — általános helyeslés közt — kifogásolták azt, hogy a Hornyánszky cég a Koszoru füzetek jövedelméből 40% kap, holott a füzetek nyomdai költségét, irói tiszteletdíját a társulat fedezi, s így a cég alig tesz egyebet az expedálásnál. Szöcs F. rámutatott arra, hogy a cégnek csak 25—30% marad, mert 10—15%-ot az elárúsító lelkészeknek és tanítóknak ad. Ez azonban nem nyugtatta meg a felszólalókat s egy bizottság neveztetett ki arra nézve, hogy próbáljon meg esetleg olcsóbb céget. Mert a lelkészek általános véleménye az, hogy a Koszoru terjesztése addig nem fog lendületet venni, míg egy cég indokolatlan nagy hasznot tesz zsebre. A társulat érdekében megteszünk mindent, de Hornyánszky érdekében nem tartozunk szolgálni.

15-ikén reggel 9 órakor kezdődött az istenitisztelet a ref. templomban. Baksay Sándor dunamelléki püspök gyönyörű, kenetteljes imádsága után Tamler Adolf lutheránus lelkész mondott lelkes, szép beszédet, mely a jelenlévőkre felemelő hatást tett. Sokan voltunk ott lelkészek, — de a tiszántúli egyházkerületből csak egy-kettő. Milyen impozáns lett volna, ha a lelkészek mindnyájan palástosan jelentek volna meg. Palástosan azonban alig voltunk hatan-heten. Fel kellene venni a programmba: „kéretnek a lelkészek, hogy palástosan jelenjenek meg.” Vagy pedig hagyjuk el mindnyájan, mert hogy egy kettő papi diszben legyen, százan meg az öltözetek százfélé változatosságában — annak nincs semmi értelme.

A református templomból ünneplő ruhába öltözött leányok sora között mentünk a lutheránusok templomába, hol a szép üdvözlő beszédek után Szilassy Aladár tartott a gyermekek valláserkölesi neveléséről szép, tanulságos felolvasást, utánna pedig Lévy Lajos a keresztyén egyház socialis feladatáról szép értekezést.

Egy órákor közebére gyűlt a társaság. Sokan, nagyon sokan voltak ott, de voltak akik elmaradtak. És minél több 6 koronás bankettek rendeztetnek, annál többen fognak elmaradni. Egy szerény helyen szolgáló régi jó barátom szavai mondatják ezt velem, ki feleségestől jött el, lelkes hive lévén a társulatnak s ő panaszkodott, hogy amellet a „látszólagos“ vasuti kedvezmény mellett mennyibe került már neki az út, és ezt mi még 6 koronás bankettel tetőzzük. Ó végtelenül sajnálja, de feleségével van, 12 koronát nem áldozhat csekély fizetéséből, lévén négy gyermeke. Azért írom le ezt, hogy hátha mások is helyesnek találják, hogy szerényebb bankettek is jók volnának nekünk, és akkor nem kellene az árak miatt leglelkesebb társainknak távol maradni.

Említésre méltó az is, hogy ebben a vegyes vallású és nemzetiségű városban a nagy közönség mindvégig a legnagyobb érdeklődést tanúsította gyűlésünk iránt.

Kirándulások zárták be az érdekes gyűlést. Ezek azonban már nem sikerültek oly szépen, mint maga a gyűlés, közbe jövén a kedvezőtlen idő is.

Zih Sándor.

A tivadari (Ugocsa-megye) ev. ref. egyház templom-építési segélyt kérő szövege.

Kérelem a jó hazafi és hitbuzgó emberekhez!

Sokáig hanyattatánk a kétségek között, hogy vajjon mi, egy kicsiny vármegyének kicsiny egyháza, merészelnék-e kérelmünkkel a nagy közönséghez fordulni, mikor látjuk, hogy a társadalom áldozatkészsége annyi oldalról van igénybe véve, miszerint a legmagasztosabb célok is alig nyerhetnek olyan támogatást; a minőt joggal megérdemelnének.

De mivel mind e mellett is tapasztaljuk azt, hogy még mindig vannak olyan nemes szívek, a kik megértik az irás szövegét „a jótéteményben pedig ne restüljünk meg: mert a maga idején aratunk ha meg nem restülünk, s azért míg időnk vagyon mindenkivel jöttégyünk. (Gal V. 9. 10.) s meghozzák a nemes célra áldozataikat elhatároztuk mi is hogy meríteni kívánunk hazafiaink és hitrokonaink jótékonyaságából, mert nyilvánvaló előttünk, hogy csak ez az egyetlen mód az, mely célhoz vezethet, s megadhatja szívünk buzgó óhaját: őseink által emelt, de az idők viharai által használhatatlanná vált templomunk ujjá építését.

Kicsiny egyházunk hivei állandóan 93% egyházi adót fizetnek, s e roppant teher és a felsőbb hatóságaink által nyújtható segély mellett is nem vagyunk képesek, hogy itt a ruthén és román népáradat küszöben élő kis egyházunk templomát, iskoláját és egyházi épületeit használható állapotba helyezzük.

A hitbuzgó emberek áldozatkészségéhez, a protestáns egyházak ez örökké élő pátronusához fordulunk azért kérelmünkkel: *adjatok nekünk a ti olajtekből, mert a mi lámpásaink elalszanak* (Máté XXV. 8.)

Nemzeti és vallási missiót teljesítő kis egyházunk, higgyétek el, megérdemli azon csekély templom-építési segélyt, mit mi tőletek könyörgünk, mert nem kérünk mi sokat, megelégszünk egy csekély morzsával is, tudván, hogy a cseppekől lesz a tenger, s a „*kicsiny ezerre szaporodik*“ (Ezsaiás LX. 22.)

Hallgassátok meg azért szerény kérelmünk, s midőn a magyar protestántizmus egy kis lámpása, mely századokon keresztül terjeszté már fényét a krisztusi és hazafiúi erények meggyökereztetésére és felvirágoztatására, kéri a jövő munkássághoz a támogatást, adjatok meg azt, figyelembe vévén böles Salamon azon utasítását: *ne fogd el a jótéteményt attól,*

a ki szükölködik, mikor a te kezdednek hatalmába vagy a jónak cselekedhetése. (Péld. III. 27.)

A nekünk szánt adományokat, a ref. egyház pénztárának címezve Tivadar-ra (u. p. Péterfalva Ugocsa-megye) kérjük küldeni, a melyeket mi nyilvánosan, hírlapilag fogunk megköszönni és nyugtatványozni.

Kérelmünk megújítása után, tisztelettel vagyunk Tivadarban 1904. július 18.

az ev. ref. egyház nevében:

Tóth Lajos

egyház gondnok.

519/1904.

Kálmán Béla

ev. ref. lelkész.

A középületei ujjá építésében fáradozó áldozatkész, de kicsinysége miatt boldogulni képtelen egyházat, nemes céljai megvalósíthatása végett, a jótékony szívek munkás szeretetébe a legmelegebben ajánlom.

„Jól tegyetek és kölesönt adjatok, semmit abból nem várnán: és a ti jutalmatok sok leszén, és ama magosság Istennék fiaí lesztek.“ (Lukács VI. 34.)

Máramarossziget, 1904. július 20.

Szikssay Zoltán

máramaros ugocsai esperes.

2266 1904. szám.

A buzgó, de csekély lélekszámu kis egyházat minden rendű hitsorsosaink s általában a nemeskeblű emberbarátok munkás szeretetébe a magam részéről is melegen ajánlom.

„Ti pedig atyámfiai, meg ne restüljétek a jótéteményben.“ Pál II Thess. 3. 13.

Debrecen, 1904. július 23.

Kiss Aron

püspök.

(P. H.)

Gondolatok az egyházkerületi jegyzőkönyv felett.

(Folytatás.)

A 22. számú végzés szerint megszületett volna immár hosszas vajudás után a paróchiális könyvtárak eszméje is. De mit szóljunk ehhez? Ha van halvaszületett intézmény a világon, ugy ez bizonyára az lesz. Nem hiába hogy nehezen született meg; de ugy látszik nem is egészséges az ujszülött. Itt a szövegbe talán egy kis nyomdahiiba is esuszott be, az mondatik ugyanis, hogy a munkák beszerzésére „az egyes könyvtárakat kötelezi a kerület. Talán nem a könyvtárakat, hanem az egyházakat akarja kötelezni. Vajjon mit szól ehhez a vadászi és zerindi presbitérium? E szerint a paróchiális könyvtár a lelkész használatára az egyházak költségén vásárolandó theologiai munkából álló könyvtár lenne. A kik ilyet ki-gondoltak azok közül bizonyára egy sem volt kis egyházban lelkipásztor. Hát kérdezhetjük első sorban is a tervezőktől, hol van ilyen? Hát a körorvosnak és az ügyvédnek ki szerzi be a szakmájába vágó műveket! Hát nem a legnagyobb foku önzés lenne-e az theologiai művek beszerzésére kényszeríteni azon kised egyházakat, melyek egyéb égető szükségüket is alig tudják fedezni? En szolgáltam oly egyházban a hol néha meszeltetni sem tudtunk, s hol némely hívőnek alig termett annyi buzája, mint a mi a papnak és tanítónak kellett. Tessék itten theologiai munkákat vásároltatni!

Szerencsétlennek kell tehát mondani ez eszmét egyrészt azért, mert a könyvtárak beszerzését az egyházakra hárítja, holott azok szinte nyögnek a sok teher alatt. Az egyházaknak ilyen önző további megterhelteit valóságos merényletnek kell tartanunk

hiveink és önmagunk ellen. Nem szabad felednünk, hogy ha a hurt tulságosan feszítjük, elszakad. Jelen leg pedig a hur már eléggé meg van feszítve; sőt vadászon és zerinden már szakadozni is kezd. Ilyen körülmények közt ne csudálkozzunk ezeken. De szerencsétlennek kell tartanunk ez új intézményt, mert önző is. En legalább ilyen önző nem tudnék lenni, hogy azt elkívánjam, hogy a szegény adózó nép könnyes filléreire szerzettessék be számomra könyvtár. Igenis! szerezzük be azt, ha akarjuk magunk. Az egyházakat ne terheljük ilyennel. Ne a megterhelésen, hanem a könnyítésen gondolkozzunk immár valahára. Ehez hasonló önzés már csak az volt, mikor némely egyházmegyék lelkészei az országos gyámintézeti belépési 10% és a többi járulékait a régi egyházmegyei gyámintézetek pénztárából fizettették meg s ez által az özvegyeket és árvákat károsították meg; mert azok a gyámintézetek az özvegyek és árvák számára alapították. ezt az élőknek megkárosítani nincs joguk. Ilyen önzés lelkészekhez nem illik. Epen most a bihari lelkészek bűnbánólag visszafizették az ilyeneket. Jó lesz, ha a többi ekképen eslekvők követik példájukat; mert szégyen lenne, ha erre az özvegyek peres uton kényszerítenék rá őket.

De visszatérve tárgyamhoz, a parochiális könyvtár jelenlegi eszméjét szerencsétlennek tartom azért is, mert célszerűtlen így. A nép filléreire létesült könyvtár, melyet a nép nem használhat! Szinte képtelenség. Igenis kellene felállítani parochiális könyvtárakat, de parochiális népkönyvtárakat; hogy használhatná a nép is. Erre szívesen áldoznának az egyházak. S ez célszerű is lenne éppen napjaikban. Hasznos és erkölcsnemesítő könyvek szerzettetnének meg ebbe, ezt hordaná ki télen a nép, s hasznos időtöltést nyerne benne. Így a befektetett tőke szépen meghozná kamatát. En ilyen parochiális könyvtárt szeretnék: s megvallom kezdetben csak ilyenre gondoltam. Ilyenre gondoltak talán mások is. Azt hiszem legkevesebben ilyenre, mint a minő ez a most megszületett. Ez alakjában aligha fog az életképes lenni valaha. De bizuk ezt a jövőre. Az 1848. XX. t.-e. itt segíthet, ha segélyt nyerünk.

Helyes dolog, hogy a szatmári iskolák törvénytelen államosításának az ügye az országgyűlésen is szóvá tétetik. Bár ez már, miután Szatmáron az állami iskolák fel is épültek, csak eső utáni köpönyeg lesz. Azért célszerű az ilyenek napirenden tartása, hogy alkalom adtán hasonló suskusnak eleje vétesék. Sajnos, hogy éppen a nagy helyek adják át az államnak az iskoláikat. A szegény kis egyházak nagy áldozattal emelnek új iskolákat s a fizetésre államsegélyt kérnek, de nem adják át iskoláikat. Ez volna az eljárás a nagyobb egyházaknál is. Ha szaporítani kell iskoláikat, talán egy pár iskolahelyiséget be tudnak állítani; a fizetést meg kipótolja az állam. De ezek legtöbbször meg se próbálják ezt, hanem az államosítás kényelmes útjára lépnek. Kár, hogy talán nincs is rá határozott utasítás legalább én nem tudok róla a mely az államosítani akaró egyházak teendőit szigorúan szabályozná. Csak tapogatóznak a sötétben. Némelyek nem is kerületi végzéssel adattak át, csak egy-egy püspöki levéllel. En éppen most tudok nagy egyházat (!) mely iskoláját államosítani akarja. Az ügy már „odafenn” rendbe is van; de még sem az egyházmegyén, sem a kerületben nem fordult meg. Majd talán ez is utólag lesz bejelentve egy „kényszerítő helyzet” fele megokolással. De hát mi az a kényszerítő helyzet? ezt tudni és ismerni kell az egyházi hatóságoknak; ezt nem csak ráfogni, hanem kellően

igazolni is kell. E dolgot szigorúan tisztázni kell.* Tisztázni kell, hogy milyen körülmények közt adhatók át az iskolák? s miéoda lépések teendők meg? hol kell kezdeni az ügyet? szabad-e kéz alatt tárgyalgatni a tanfelügyelőséggel, meg „odafenn”? A szerződésben mikre kell esetleg ügyelni? Rosz szerződést kötni s aztán a hiba korrigálását a kerülettől kérni, melyet talán előbb mellőztünk is! — a haldokló bűnös végső vonaglásához hasolít. Felekezeti ügyünk féltett érdeke készlet e felszólításra. Ha valahol érintve vannak, az csak a mellett bizonyít, hogy igazságot szóltam. Lássunk tisztán, ez illik mihozánk. S, ha a kis egyházak ügyét jól elbíráljuk, még jobban meg kell fontolni a nagy egyházak ilyen lépéseit. Sokan a tanfelügyelőséggel tárgyalnak „kéz alatt”, ami már magában véve is némi autonomia kijátszás. Ösmerek olyan államosítási ügyet, melyben a tanfelügyelő a községgel tárgyal, azt mondván, hogy állítanak államiskolát is, de ők a felekezetét nem bántják, fenntarthatja az is. Persze tudják jól, hogy ebből az lesz, hogy ha a fényes elemi iskola megnyílik, a szegény felekezeti iskola üresen fog maradni. Így becsülék némely tanfelügyelőségnél a mi autonomiánkat; államosítanak derüre-borura. Ki ne látná be, hogy ez autonomiánk kijátszására való manipuláció? Hiszen így akárhol lehet államosítani, a felekezeti hatóság megkérdezése nélkül. Természetes az is, hogy mindezen helyeken a felekezeti iskolák céltalanokká válnak.

Az ilyen manipulációkra a Konventnek kell a minisztérium útján rátenni a kezét. Autonomiánkat tisztelti a miniszter, becsüljék meg közegei is!

(Folyt. köv.)

T.

IRODALOM.

A református egyházak presbyterialis szervezete. Irta, Dr. Bartók György erdélyi református püspök. Ara 4 korona. Kolozsvárt. Nyom. Gámán János örököse könyvnyomdájában. 1904. Zsinat küszöbén áll a magyar református egyház s nekünk úgy tetszik, — ez a körülmény volt a sürgős indok hogy az erdélyi egyházkerület tudós püspöke ezzel a tanulmányával előálljon. Ugyanis több, mint 20 esztendeje immár, hogy a debreceni zsinat az erdélyi egyházkerülettel az uniót megcsinálta. Nem úgy sikerült ugyan ez minden tekintetben, mint a tiszántuli egyházkerület 1877-ben gondolta, midőn mint kezdeményező olyan zsinat tartására hívta fel az egyházkerületeket, melynek feladata lenne „*hogy az összes hazai református egyházak egységes szervezetét a legalsó fokozattól a legfelsőbbig megalkossa*” de hát végre mégis csak történt valami a miben „propter bonum pacis” megnyugodhattunk s a mi után a békés tovafejlődésre joggal számíthattunk.

Amde nem így történt.

Tökéletesen igaza van Dr. Bartóknak, midőn azt írja: „míg az 1881-ki zsinaton Erdély megjelenését örömmel üdvözölték a többikerületek, addig az 1891-iki zsinatra a melyet Pesten tartottak, már ökökre szorított kezekkel, és harcra készen várták nagyon sokan és pedig a mi figyelemreméltó, leginkább a lelkészi képviselők közül az erdélyi követeket.”

Így volt kétségtelenül. És hogy 10 év lefolyása alatt sokaknak úgy tűnt fel, mintha az erdélyi kerület az uniót komolyan nem is akarná; elveit a zsi-

*Tisztázva van, — csak szigorúan meg kell tartani a tartandókat. Szerk.

nat presbiteri rendszer szellemében nem csak hogy nem fejleszti, hanem a maga számára külön törvénykönyvet kodifikál s mégis résztvesz azon törvényszakaszok konstituálásában, a melyek Erdélyt nem kötelezik. (Kiss Aron szavai!) A tejfelt ugyan leszedi az unió köcsögéről, de a zsinat presbiteri szervezetet csak köpenynek tartja hogy konsistorialis szervezetét vele betakarja. (Lukáts Odön).

Es a budapesti zsinaton tényleg lett is nagy harc, melynek eredményeként az új törvénykönyvben a tisztai, dunai és az erdélyi egyházkerületek közt fennálló szervezeti különbségek *meggyérültek*. De természetesen végképp és teljesen el nem tűntek.

Mint hogy pedig azoknak a javaslatoknak tárgyalása alkalmával melyek a most összeülő zsinat elé lesznek terjesztendők az egyes egyházkerületi közgyűléseken a régi láng itt is, ott is újlag felcsapott s sejteni lehet, hogy a 91-ki viták ott a zsinaton ismét megújulnak: tehát az erdélyi püspök egy 190 oldalas munkát írt s ebben kívánja tájékoztatni úgy a magyar református közönséget, mint különösen a zsinatra menendő képviselőket.

Nagyon érdekes és tanúságos mű ez s szinte kihívja a bírálatát annak, ki ezekkel a kérdésekkel már előbb is s talán éppen a szerző által is használt forrásművek alapján foglalkozott. De mi mégse bocsátkozunk bele a boncolgatásba, mert a műnek szinte felerésze tulajdonképpen apológia és vitairat lévén, bírálatunkkal valószínűleg inkább ártanánk a békés ügynek, semmint használnánk. Egyszerűen felhívjuk e műre s annak tartalmára a zsinatra menendő képviselők figyelmét! *Fontos jelenség ennek a műnek a megjelenése, mert ime az erdélyiek komoly tanulmány tárgyává tették az unió kérdését s a tudomány teljes fegyverzetében fognak megjelenni ott, a hol az ő ügyeiről lesz szó.* Kíváncsiak vagyunk rá, hogy ki fogja velök szemben felvenni a keztyüt az elvek harcában?

Különben hogy miről van szó, mutatja a könyv tartalma: két részre oszlik. Az elő rész négy fejezetben a presbiteri rendszer kialakulását ismerteti a külföldi református egyházakban. A második rész a magyarországi református egyházak presbiteri szervezetével foglalkozik s különösen érdekes visszapillantásokat vet a 19-ik századbeli református zsinatokra.

A tartalmat és irányt sejtetik azok a szavak, melyekkel Dr. Bartók tárgyalását bevezeti:

„A református egyházak szervezete alapjában véve mindenütt ugyanaz; t. i. *presbiteri* vagy zsinat presbiteri, mely kizár minden *hierarchiát*, ellensége bármely *küriarchiának* és a gyülekezeti jogot helyezi előtérbe mindenütt. Nemcsak az egyházi élet körén belül igyekeznek a keresztyén szabadság és egyenlőség nagy elveit diadalra juttatni, hanem saját önállóságát és függetlenségét minden idegen befolyással és külső hatalommal szemben biztosítani és épségben megtartani törekszik; Istenen kívül nem ismervén maga fölött más hatalmat, mint egyedül a Jézus Kiszustat“

„A református egyházak presbiterialis szervezete azonban a különböző országokban és népek között a különböző körülmények és törekvések, sőt politikai és nemzeti érdekek befolyása alatt természetesen különbözőképpen alakult. — E különböző alakulásokat óhajtottam megismertetni az érdeklődőkkel, főleg abból a célból, hogy a külföldi ref. egyházak presbiteri szervezetének megismertetésével kiemeljem azokat a szempontokat, melyeket hazai református egyházaink szervezetének megítélésénél valamint

egyházi alkotmányunk továbbfejlesztésénél figyelmen kívül hagynunk nem szabad.“

Sok okos és megszívlelni való dolog van ebben a könyvben elmondva s bár főleg a 2 ik felében több helyen teudentiosus, méltó az olvasásra és tanulmányozásra főként a zsinatra menendő képviselőknél.

E. L.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Gróf Dégenfeld József ismét Amerikában.** Egyházkerületünk buzgó főgondnoka újra Amerikába indult. Missióját, mely bizvást mondhatjuk, nemcsak felekezeti, hanem magyar nemzeti is, teljesen be akarja fejezni. Folyó hó 19-kén estve indult el Debrecenből, magával vivén számos tisztelői szerencsekívánatait. Utja Ostende, Dover, London, Liverpoolon át fog New-Yorkba vezetni. Távolléte ez uttal 5 hétre fog terjedni, beleszámítva ebbe az utazási időt is. Hogy utazása és önfeláldozó fáradozásai gyümölcse áldásos lesz, mi bizvást reméljük és hiszszük s ennél fogva nem helyeseljük, hogy akadnak közöttünk, a kik a nemes Gróf ezen páratlan önfeláldozással járó s *legideálisabb fajszeretetszülte* munkájában is gáncsolni valót keresnek s alaptalan feltevésekkel akarják megfélemlíteni a nagy közönséget. Különben *Gróf Dégenfeld* a konventi, zsinati és másnemű ülésekre már ide haza lesz. Hozza is az Isten vissza ő Méltóságát *jó egészségben*, s ne legyen beteg, mint a mult alkalommal.

— **A lefolyt lelkészképesítő vizsgálatok eredménye.** Lapunk előző számában megemlékeztünk volt már arról, hogy ezek a vizsgálatok folyamatban vannak. Most már az eredményről is beszámolhatunk. A második vizsgálatnál *jelesek* lettek: *Kerekes Gyula* és *Perecz István*. Elbuktak ketten, kik közül egy egész évre visszavetett 1 és 3 hónapra 1. A többiek (= 15) részint *jó*, részint kielégítő eredménnyel vizsgáztak. Az első vizsgálatra jelentkeztek = 16-an. Ezek közül *jeles* eredménnyel vizsgáztak: *Kiss László*, *Kolozsvári Mihály*, *Kónya Gábor*, *Kövecz Arpád*, *Németh Vincze*. A többiek *jó*, kielégítő eredményt tanúsítottak. Az első vizsgálaton tehát ezuttal nem bukott el senki! Általában sajátságos, de tényleg úgy van, hogy noha az első vizsgálat a másodiknál köztudomás szerént sokkal nehezebb, — ez alkalommal az első vizsgálatok mégis szebb eredményt mutattak fel, mint a második vizsgálatra jelentkezők.

— **Dr. Bacsoni Lajos** siremlékére és a nevére teendő alapítványra a debreceni főiskolai tanári kartól rendezett gyűjtésből 1218 korona 74 fillér folyt be. A befolyt összeg az időközi takarékpénztári kamatokkal f. évi aug. 15-ig 1333 k. 70 f.-re növekedett. Ezen összegből a sírkő 760 korona költséggel f. é. aug. 13-án a cegléd-utcai temetőben felállított.

Szürke sziléziai gránitból való, s a terméskő alappal együtt mintegy három méter magas pyramis, ezzel a felirással: „Dr. Baczoni Lajos ref. főiskolai jogtanár 1851—1902. Az egyház és iskola fényes elméjű, lánglelkű és fennkölt jellemű munkásának emelték tisztelői és barátai.“ Bemutatója egyszerű és rövid ünnepség keretében az őszi egyházkerületi közgyűlés alkalmával fog megtörténni. A sírkő árának kifizetése után megmaradt 573 k. 70 fill. f. évi aug. 16-án befizettetett a főiskolai pénztárba az egyházkerülettől a Baczoni-alapítványra adott 200 koronához esatolás végett, s ugyanakkor az alapítólevél is beterjesztetett a főiskolai gazdasági tanácshoz. Az alapító levelet az egyházkerület megbízásából Dávidházy János esperes és a tanári kar megbízásából Sass Béla, dr. Helle Károly, Orosz István és Karai Sándor kollegiumi tanárok állították ki. E szerint az alapítványi tőke kamatai mindaddig tőkésítettnek fognak, míg a tőke 2000 koronára meg nem nő. Ekkor az évi kamatját egy debreceni főiskolai növendék fogja kapni ösztöndíjjul, elsőbbség biztosítván Baczoni Lajos leszármazottainak és rokonainak.

— **Zsinati pótképviselők.** A sárospataki jogi és theol. akadémia tanári kara, mely már előbb szűkebb szavazáson *Novák Lajost* választotta meg a zsinatra rendes képviselőjének, pótképviselőjeként a zsinatra *Zoványi Jenőt* fogja felküldeni, ki mindjárt az első szavazás alkalmával abszolút szótöbbséget nyert. Különösen érdekes ez a hír azért, mert szép bizonyosága annak, hogy *Zoványi Jenő* mukásságát, ki csak nem rég került Sárospatakra de azóta szakadatlan munkásságot fejez ki, az illető körök méltányolják. Egyébiránt *Zoványi* is *Novák* is, ezt a méltányolást megérdemlik.

— **Hogy oláhosított, meg oroszított az abszolút időben Bach meg Schmerling?** Gondolom, velünk együtt sok jó magyar református pap többször el-eltűnődött már a felett, hogy miért kell nálunk Magyarországon azonnal *nem magyarnak* lenni annak, a ki véletlenül a görög-orthodox, vagy görög katolikus egyház kebelében született? Miért beszélünk mi „oláhokról,“ „oroszokról“ igen szokszor még ott is, a hol oláhu vagy oroszul senki nem tud? Hiszen ha róm. katolikusok, lutheránusok, kálvinisták, zsidók lehetnek jó magyarok, miért ne lehetnének azok is, akik véletlenül görög szertartású templomban részesültek a keresztségben? Ezekre és az ezekhez hasonló kérdésekre igen érdekes és tanúságos feleletet olvasunk most a hazafias szeltemben szerkesztett „Görög katolikus hírlap“ szeptember 17-kén megjelent számában, a hol maga az érdemes főszerkesztő *Dr. Demkó Kálmán* a következőket írja:

„Borsod, Szatmár, Szabolcs és Hajdu megyéknek egész területén — Szatmárban és Szabolcsban a munkácsi egyházmegyéhez tartozó részt értve — Abauj-Torna, Zemplén, Ung és Bereg vármegyék déli részeiben az összes vallásfelekezettűek, tehát a görög szertartású katolikusok is, nyelvüket tekintve, mondhatni, kizárólagosan csak magyarok. A görög szertartású katolikusoknál a keresztelés, avatás, teme-

tés, a prédikáció, a reggeli és délutáni ájtatosság és a szentmise, tehát az összes vallási szertartások nyelve ma már csaknem mindenütt kizárólagosan magyar.

Es ha kérdezzük: kik ezeken a vidékeken a magyarok? Válaszul azt kapjuk, hogy magyarok a római katolikusok, a kálvinisták, lutheránusok, zsidók. Hát a görög katolikusok? Azok az „oroszok“. Pedig születésüktől halálukig éppen úgy nem hallanak se otthon, se a templomban mást, mint magyar szót, mint akár a legtisztább vérű kálvinisták. Például Heő-Keresztur, Homrogd, Agárd, Nagy-Peleske, Ajak, Hajdudorog stb. stb. „orosz“ községek! Sőt már Debrecenben is van „orosz“ templom!

Hiszen igaz, hogy ha Magyarországon nem szégyen németnek, tótnak, oláhnak, horvátnak, szerbnek, meg ki tudja még milyen nyelvűnek lenni, oroszoknak lenni se szégyen, sőt ha a magyarországi oroszoknak történelmi múltját, a magyar nemzeti küzdelmekben mindenkor dicsőséges részvételét tekintjük, magyarországi oroszoknak nevezetnünk akár dicséretszámba is elmehet. Nem is arról van itt szó, hogy a görög szertartású katolika vallásnak akár az „oláh“, akár „orosz“ jelzővel illetését, vagy azt, hogy ezen vallás követőit nemzetiségi tekintetben is általánosan „oláh“-nak vagy „orosz“-nak nevezik, kicsinylésnek tekintenők. Ezzel mi oláh vagy orosz ajkú hittestvéreinket legkevésbé sérthetjük meg. A közhasználatba a vallás révén általánossá lett elnevezéseknek használata rendszerint nem rosszakaraton alapszik, hanem a legtöbb esetben tudatlanságon és azon, hogy a helyes megkülönböztetésre súlyt senki se helyez. Senki se gondolkozik azon, vajjon a helyes megkülönböztetés nemzeti szempontból nem fontos-e?

De ha a felekezeti jellegnek a nemzeti, illetőleg nemzetiségtől helyes megkülönböztetését mi fontosnak tartjuk, legyünk igazságosak és valljuk meg azt is, hogy a fogalmaknak összezavarásához magunk is nagyban hozzájárultunk.

Az 1850-es és 60-as években, amikor felvirágzott, vagy helyesebben mondva felburjánzott nálunk a nemzetiségi politika, éppen nem lehet azon csodálkozni, hogy annak apostolai és hívei akadtak a magyarországi oroszok között is. Legkevésbé csodálkozhatunk azon, ha tudjuk azt, hogy közéletünkben annyira inferiorisnak tekintették azelőtt a görög kath. felekezetet, hogy annál talán az akkor még nem recipiált zsidó felekezetnek is elsőbbsége volt. Elég volt valakinek görög katolikusnak lennie, hogy ha bár a legkiválóbb tehetség lett volna is, ne érvényesülhessen a magyar közéletben. Pedig a kérdés 1850 előtt csakis vallási volt és nem volt nemzeti-jellege. Csak természetesnek tarthatjuk azt, hogy az elnyomottak megragadták az alkalmat a százados igazságtalanságtól valahogy szabadulni, szabadulni úgy, hogy a politikai viszonyokat felhasználva, a tehetségek a közéletben érvényesülni igyekeztek. Ha azelőtt görög katolikusnak lenni némileg véteknak tartották, 1850-től 1865-ig érdemül tudták be. És ennél az eljárásnál ismét a tulzás és a politikai köröknek a vallást és a nemzetiséget teljesen összezavaró, mondjuk szeliden, tájékozatlansága játszott nevezetes szerepet. A görög katolikusokat a politika azonosította az „oláh“-val és „orosz“-szal. Ennek a politikának kifolyása volt az, hogy a görög katolikus parochiák a magyar vidékeken is orosz nyelven vezették az anyakönyveket, az orosz volt az egyházi kormányzat nyelve és „orosz“-nak nevezte önmagát a görög szertartású katolikus felekezet is. Mikor gyermek koromban a katekizmust az első

gimnáziumi osztályban orosz nyelven kezdtem tanulni, az első kérdés ez volt: „Jakoj jeszi ti viri?” Rá a felelet: „Az jeszm chrisztian pravoszlavno-kaftolieseszkij, russzkaho nabozsensztva”, ami magyarul így szól: Milyen vallásu vagy? — En orosz szertartásu igazhitü keresztény katolikus vagyok. Ez teljes kánoni falsum, mert „orosz szertartás” nincs a világon sehol, még Oroszországban sincs, mert orosz szertartási nyelv sincs. Van a keleti egyházban ó-szláv, görög, román, syr, kopt, arabs, ma már magyar, sőt német és angol egyházi és szertartási nyelv, de az oroszról legalább nekem tudomásom nincs.

A nemzetiségi politika céljainak megfelelőnek tartotta az ó-szláv egyházi nyelvet oroszoknak és ezen az alapon a templomaikban azt használó híveket nemzetiségi tekintetben is oroszoknak nevezni, az oláh templomi nyelvvel élőkét meg oláhoknak. Ez ellen *akkor* tiltakozni se észszerű, se célszerű nem lett volna. A már említett magyar közfelfogást, hogy t. i. a görög katolikus nem is lehet intelligens ember, az változtatta meg, hogy a vallás révén számosan érvényesültek a közélet minden terén. A vallást eszközül használó politika célt ért a román nemzeti egyházzal, alaposan megcsinálva a román kérdést, az eperjesi és a munkácsi egyházmegyékben azonban számításával alaposan csődbe jutott. Ott is mutatkoztak ugyan nemzetiségi kísérletek, de a görög katolikus vallás révén ruthén vagy orosz nemzetiséget tömöríteni se Bachnak se Schmerlingnek nem sikerült.

1867. után egy ideig még erősen érezhető volt az abszolutizmus idejéből átszármazott bizalmatlanság, amelyik a felekezetben mindig nemzetiséget is látott. Idővel a bizalmatlanság megszűnt, de a meggyökeresedett rossz szokás, a vallást a nemzetiséggel összeköztetni, máig is fennmaradt. Ezt meg kell szüntetni. A megrögzött rossz szokás kiirtásában nekünk kell előljárnunk.

Kimutattuk, hogy se „orosz” se „oláh vallás” nincs, tehát orosz vagy oláh templom se lehet. Vallásunk görög szertartású katolika vagy röviden „görög katolika”, templomunk is csak „görög katolikus templom” lehet, legyen abban az istentiszteletnek nyelve ó-szláv, oláh vagy magyar. Se vallásunk, se templomunk megnevezésére nem szabad nemzetiségi jelzőket használnunk. Ha mi elhagyjuk és papjaink, tanítóink felvilágosítva a népet, azzal is elhagyatják a vallásnak nemzetiségek szerinti megkülönböztetését, más felekezetű honfitársaink is elszoknak attól, a közszokás is különbséget fog tenni a vallás és a nemzetiség között és mindenki el fog minket nemzeti tekintetben ismeri annak, amik vagyunk: a magyart is magyarnak.

— **Nesze neked protestáns dogmatika!** E lap felelős szerkesztője sok harcai között egyik legerősebb és legállandóbb harcát a törvények 118-ik §-a megváltoztatása érdekében vívta. Ott ugyanis az van mondva, hogy az urvacSORa a betegségben levő egyháztAGoknak, ha kéri magánháZaknál is kiszolgáLTatandó. Ez ellen a se hal, se hus §. ellen elkezdte a harcot e lap szerkesztője még 1896-ban. Irodalmilag, részletesen kimutatta, hogy milyen dogmatikai abszurdomokra vezet a gyakorlatban ez a §. s sürgette, hogy minden kétséget kizárólag úgy kell ezt a §-ust megfogalmazni, hogy abból a lelkész világosan megértse, hogy neki a magán házaknál a betegnek *csak akkor* lehet urvacSORát kiosztani, mikor az a templomban is kiosztatik, máskor nem! E lap felelős szerkesztőjének azonban egész

aktiója füstbe ment. A zsinati törvényjavaslatok első szövegében még rosszabbul lett ez a dolog megfogalmazva s emlékszünk rá világosan, hogy midőn egynázkerüleünk egy bizottsága tárgyalta ezt a tervezetet, annyira nem voltak az illetők tisztában azzal, hogy miről van itt szó, hogy e lap felelős szerkesztőjének egy pár társával csak a legnagyobb erőfeszítésére került a régi szöveget megtartatni. Pedig, mint tudjuk az is rossz. De hát ez még se vágja el végképpen az utat az öntudatos lelkész szabad tevékenysége elől s nyíltan legalább nem csinál propagandát a legkatolikusabb dogmatikai felfogásnak, *mint a hogy az új szövegezés csinált volna.* Az átalakított törvénytervezet már óvatos általánosságban mozog; de mert nem tudjuk, hogy majd ott a zsinaton nem fogják-e ismét kicsavarni a kérdés nyakát, *tanuságos lecke gyanánt azok számára, a kik nem akartak nekünk hinni,* szóról-szóra ide iktatjuk a „Magyar Állam” szept. 22-ik számából a következő közleményt:

„**A protestánsok és az utolsó kenet.** A katolikus kegyszerek, a katolikus egyház szertartásainak hatása, a katolikus közvélemény lassu, de folytonos kialakulásának befolyása alatt nem egy esetben hajlanak a mélyebben gondolkozó protestánsok a katolikus felé. A katolicizmusnak ez a regeneráló ereje, melyet csak mesterségesen görnyesztettek vissza nem természetes határai közé az emberi szivekben, nagy eredményekben mutatkozik főleg Angolországban. De mutatkozik nálunk is. Így a protestánsok által sok helyen még ma is üldözött halotti kultusz, aminek mély erkölcsi jelentőségét nem tagadhatják, szépen terjed a katolikus eszmék értelmében Magyarországon. De terjed a betegek végső vigasztalása is. Így a napokban hunyt el Szombathelyen *Zimmermann* Károly takarékpénztári elnök, az ottani prot. gyülekezet megalapítója, aki 66 éves korában, a beküldött gyászjelentés szerint „az utolsó kenet áhítatos fölvétele után” hunyt. el. Az utolsó kenet szentségét nem ismerik el a protestánsok; ha tehát élnek vele, ez közeledés megint a katolicizmushoz és mint ilyenek örülnünk kell. Nemcsak ez, de sok más jelenség növelheti bennünk azt a reményt, hogy végre újra megértjük majd egymást elszakadt testvéreinkkel, noha ridegkeblű vagy érdekből, elvakultságból izgatók még sokáig fogják nehezíteni a lelkek megtérését. Lento gradu procedit divina providentia”.

Nos! Vigyázzanak a zsinat egyházi tagjai. Az ilyen kérdésekben ne ők menjenek a világiak után, hanem követeljék meg, hogy rájok hallgassanak a világiak. Ez annyira természetes, hogy magyarázatra sem szorul.

Szerkesztői üzenet.

G. Gy. Máramarossziget. Vrtam de úgy elkésett, hogy csak a jövő számban adhatom ki. Így is jó lesz az. — B. J. Nagyecsed. Neked is ugyan azt ízenem. — M. J. Hajdunánás. Jönni fog.

Tartalomjegyzék: A theologusok képzése kérdéséhez. Csiky Lajos. — Tárca: Adatok Lengyel Endre. — Alvinczi Péter urvacSORai szertartása. Rész Kálmán. — Építsünk a vakok számára otthont. Hercegek Károly. — Tanügy: Egyházkerületünk gymnasiumainak állapota az 1903/4. iskolai évben. — Közéletünk: A Hevesnagykunsági egyházmegye őszi közgyűlése. t. i. — Pár szó az irodalmi társulat újvidéki gyűléséről. Zih Sándor. — A tivadari (Ugocsa-megye) ev. ref. egyház templomépítési segélyt kéro szözata. Kálmán Béla. — Gondolatok az egyházkerületi jegyzőkönyv felett. T. — Irodalom. — Különfélek.

Felelős szerkesztő: ERŐSS LAJOS.

Most jelent meg
a legújabb
Nagy képes Tankönyv
és
Tanszerárjegyzék

az 1904—905. tanévre melyet kívánatra **ingyen** és
bérmentve küld meg a nagytiszteletű **Lelkész** és
Tanító uraknak

HEGEDÜS S. és SÁNDOR I.

előbb

László Albert és Társa

könyv és tanszerkereskedése,
a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kizárólagos
bizományosa
DEBRECENBEN.

Borsajtók

szőlőzúzó-malmok

régi jó hirnevű **Fleischer** féle kassai gyártmányok. **Bogyózó ollók** **puttonok**, **szedő vedrek**.

Konkolozó-gépek,

szecska és répavágó-gépek.

Kerti-padok,

vasbutorok

olcsó **madárvédő házikók.**

(Szeptember, októberben
akasztandók ki.)

Sesztina Lajosnál
DEBRECZEN, Piacz-utca 23.

A „Neumann M.” cég debreceni áruházáról.

A tiszántúli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.”

cs. és kir. udvari szállító cég.

Hiszen évek hosszú sora óta, a mióta ez a cég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debrecenben járva, ne tekintsek meg azt a kitűnő hirnevűnek örvendő nagy áruházat.

A kitűnő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagytiszteletű lelkész és tanító urak Debrecenbe jöve ne mulasztják el ezt a látványosság számba menő hatalmas áruhá-

zat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szolidaritásnak, olcsóságnak mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában, mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a **Neumann M.** céget keresi föl.

A cég főtörekvése az üzlet jó hirnevét minden időben és körülmények között fenntartani, de arra nem is volt eset, hogy **Neumann M.** áruháza ellen panasz emeltetett volna.

Olcsóság, tartósság és csinoság tekintetében a Neumann cég áruj versenyen felül állanak.

A tiszántúli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak az üzlet vezetőjéhez, mert hiszen mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután is figyelmükbe ajánljuk ezt a régi kitűnő hirnevű előkelő céget.

NEUMANN M. cs. és kir. udv. szállító Debrecen, főtér, a postával szemben.

Mérték szerint külön osztály.

ALAPITTAOTTT: 1845-BEN.